

Успомени на о.Алексеја

1. О свом рођењу отац Алексеј је причао следеће. Кад је почео порођај, покојна мајка се осећала јако лоше. Порођај је био тежак и толико се отегао да је породилца била скоро на самрти. Лекари нису одговарали за срећан исход. Жалостан и несрећан Алексеј Иванович, отац покојног баћушке отишао је у Алексејевски манастир на литургију, коју је поводом неког празника служио лично митрополит Филарет. Алексеј Иванович је ушао у олтар и почео је да се моли скрхано.

Митрополит који га је ватрено волео, приметио га је и позвао да приђе ближе, благословио га је и упитао:

"Зашто си данас тако тужан? Шта ти је?"

"Ваше високопреосвештенство, жена ми умире на порођају."

"Бог је милостив. Хајде да се заједно помолимо. Све ће бити добро. Родиће се дечак. Дај му име Алексеј, у част светог Алексеја, човека Божијег, јер се данас баш он слави у Алексејевском манастиру.

Кад се после литургије Алексеј Иванович вратио кући, дочекали су га с радошћу, родио се дечак. То је био отац Алексеј.

2. У успоменама оца Алексеја на митрополита Филарета провејавали су изузетно страхопоштовање и љубав. Од њега сам чуо много прича о митрополиту, и то су увек биле речи дубоке нежности, истинског разумевања и неке сродности, која је на први поглед (али само на први) била несхватљива: чинило се да је митрополит строг и захтеван, потпуна супротност оцу Алексеју, који је сав био љубав и поздрав, али је ову сличност с митрополитом отац Алексеј оштро негирао, махао је руком и одговарао: "Не схватам."

Ево шта је причао о свом оцу, о митрополиту и о свом детињству.

Имао је седам година кад је митрополит¹ преминуо. Добро се сећао Тројицког подворја из Филаретовог времена, где је живео с оцем, тадашњим диригентом митрополитског Чудовског хора, који је тада био на врхунцу своје славе. (Ма како чудно било пре освећења храма Христа Спаситеља у Москви, није постојала градска саборна црква. Успенска црква је била црква синода и у њој митрополит чак није помињан ако није ту служио. Благовештењска црква је била дворска. Место саборне цркве је преузимао Чудов манастир, који се називао саборном црквом. Зато се митрополитски хор, по саборном манастиру називао Чудовски).

Појци су такође били смештени у подворју. Алексеј Иванович се школовао у Московској богословској школи, одликовао се предивним гласом и ретким слухом. Митрополит је познавао све и свакога у својој епархији и кад је Алексеј Иванович, још сасвим младић, већ скоро завршавао богословску школу размишљао је о томе да се упише на Богословски факултет и да можда касније прими свештенство, митрополит, који га је одавно запазио рекао је ректору своју намеру да касније Алексеја Ивановича постави за свог хоровађу. Ректор је Алексеју Ивановичу пренео митрополитову жељу, он је почео да одбија, мислимо да је у овом одбијању било и страха – да ће стално бити пред очима митрополита и зависити од њега у свему.

"Размисли," одговорио је ректор, "Шта те чека, јер бићеш свештеник негде провинцији, а овде би био поред владике, он те неће оставити."

Кад је сазнао да се Алексеј Иванович колеба и да је веома збуњен понудом, владика га је позвао и тихо му је рекао:

"Ја те не приморавам, сам одлучи."

Кротка љубазност митрополита је решила ствар и Алексеј Иванович је по завршетку богословије испунио Филаретову жељу.

¹ Митрополит Филарет (Дроздов) је умро 1867. године: из тога следи да се Алексеј Мечов родио око 1860.г.

3. Отац Алексеј се увек с најживљом захвалношћу, а понекад и са сузама, сећао бриге и нежности митрополита према њиховој породици и према њему самом, малом дечаку. Митрополит је налазио времена и радо се занимао за све потребе и бриге диригентове породице и свето је испуњавао обећање: "Нећу те оставити." Отац Алексеј је у митрополиту поштовао великог светитеља, подвижника, надахнутог проповедника и посебно светитеља пуног љубави и самилости према нижима од себе, без обзира на његову привидну затвореност, па чак и строгост.

1920. године је донета одлука да се служи парастос на дан сећања на митрополита Филарета, и да се после тога прочита нешто из његових дела и његов животопис. Отац Алексеј се томе веома радовао, и сам је чак помало неочекивано, поделио своја дечја сећања о личности великог светитеља: дивно је говорио, надахнуто и с великим свештеним страхом је умео да омогући људима да осете најтеже, оно што обично прећуткују чак и они који о митрополиту Филарету пишу са свештеним страхом, да је владика био испуњен љубављу, истинском хришћанском љубављу која уме да опрашта и да носи тежину ближњег. Ово провејава и у причама о митрополиту Филарету које у остале у мом сећању.

4. У профилу о. Алексеја, у тананој и дивној племенитости његових црта, у облику његовог носа и чела, у живој ватри његових мудрих очију, посебно кад је на литургији гледао испод камилавке која му је падала ниско на чело, и на крају, у његовој фигури било је нешто танано и лепо, што је подсећало на великог светитеља. То није само моје запажање, ово је приметио и један професор-медицинар који је добро познавао о. Алексеја и који се ради поређења загледао у познати портрет митрополита Филарета с митром на глави.

У карактеру о. Алексеја је заиста било особина митрополита Филарета. Навешћу неке. И један и други су били необично, до суровости захтевни према себи и савесни у свему што се тичало њиховог служења и дужности. Обојица су били велике аскете. За митрополита Филарета се зна да је био обдарен оштром проницљивошћу и да је у трен ока примећивао све грешке и пропусте приликом служења, али за разлику од многих врлих служитеља Цркве никада никоме није стављао никакве примедбе у цркви, не желећи да доводи у непријатну ситуацију служитеље олтара. Исто је поступао и о. Алексеј. Изванредан познавалац устава и служби, све је примећивао, све је видео, све погрешке, омашке и пропусте на служби, посебно код омладине с којом је служио последњих година (и волео је да служи с младим људима), али се такође стицао утисак да ништа не види и да ништа не примећује. После много времена, у згодним и најповољнијим тренуцима за то, он би рекао шта је било погрешно и поправио човека. Најгрубље грешке или грешке које су се одражавале на ток богослужења сам би исправљао и то неприметно за онога ко је погрешно, а тим пре за богомолнике: сам је почињао да пева онако како треба, сам би урадио оно што је требало да уради други. То је највећа реткост међу свештенослужитељима.

5. О. Алексеј је растао у сиромашној средини. ("Никад нисам имао засебну собу," говорио је више пута. "Целог живота сам живео међу људима и с људима.") Никад није имао прилике да се осами. У последње време ми је два пута говорио да би желео да остане сам и да му народ не да мира. Али то је било два-три пута, не више. "Сви ћемо отићи у манастир, ви - и ја с вама," говорио је помало се шалећи. О детињству се сећао да никад није имао свој кутак. Лекције је учио у присуству других. Ишао је у Заиконопаску школу са Самотјоке.

Био је врло марљив у учењу, а по висини је био најнижи у разреду, тако мали, да је изгледао као дете међу другима. Једном је натоварен свим књигама с ранцем на леђима, погрешно време и тако рано је дошао у школу и кад се испоставило да је закључана, сео је испред закључаних врата и чекао је скоро два сата на мразу. Учитељ га је једном замолио да однесе писмо на други крај Москве претпостављајући да ће свратити кући, ручати и одморити се, а онда без журбе изабрати време и испунити налог. Међутим, дечак који је

био вредан и спреман на сваку услугу право из школе је кренуо да испуни задатак. Кући се вратио тек касно увече, преплашивши мајку и једва се држећи на ногама.

6. "Разум је само радна снага срца," волео је да понавља покојни отац. То су биле његове интимно омиљене речи. Радна снага нека ради. Добро је што ради. Зато никад није негирао ни науку, ни знања, ангажујући људе за њих и дајући им благослов да се школују, да буду паметни писци и т.сл. Међутим, желео је, учио и захтевао да ова радна снага буде запослена код врховног домаћина и мајстора животних дела – срца. На десетине пута сам то чуо од њега.

7. "Пастир мора да растеређује туђу тугу и жалост." Исто толико је много пута и упорно учио да растеређује другог пребацујући туђе бремене жалости и невоље с његових плећа на своја. То је радио целог свог живота. Понекад се дешавало да уђем код њега у собицу после таквог растеређења, кад од њега изађе неко кога је растеретио у сузама, али просвећеног и ганутог лица, или без суза, само ведро, обновљеног погледа, изађе као да се исправио, као да је порастао. А он, растеређивач, седи блед као крпа. Његово лице је пуно безграничне саосећајне туге, у очима су му сузе, глас му се прекида од њих, постаје некако беконечно мек, тих и уједно дубоко тужан. Па ће рећи: "Била ми је..." и наведе крај из којег је ова жена и исприча страшну страницу сурове туге, која је тако обична, а ми је не примећујемо, посебно горке, женске туге. Чини се, ничим не може да јој помогне, муж је туче, деца је туку, муж је скоро злочинац према породици, деца су лопови, муж је не пушта ни у цркву – кришом је побегла. Све је у њеној души испљувано, избијено, цело тело је боли од батина и прекомерног рада, само што се не обеси. Размишља о конопцу или да се удави у отвору на леду на реци, – или што је још горе: "Убићу га." И све је то он узео на себе. Додато је ново име у његовим молитвама, дометнута је нова туга које се вечно сећа у свом срцу, додата је нова молитвена брига: да још једном упорно, стално куца за њу Богу, за неку тужну слушкињу Божију Параскеву, додат је нов тежак терет на његово болесно срце и душу која га боли због љубави. А њој је речено кратко и весело: "Бог је милостив, све ће се средити, молићу се за тебе," и заједно с просфором, иконицом и листићем дато јој је мило и драгоцено весеље, сакупљено молитвом и трудом. Она је отишла весела. Никад неће сазнати да је бремене које је оставила бесконачно тешко. Мирна је. Он ће куцати за њу код Господа, он бди над њом.

8. Дешавало се да у току ране литургије одједном долази цедуљица од њега: "Помените ту и ту," а за свештеника који служи је посебно дописано: "која тугује". То значи да се његово срце које боли за другог некога посебно сетило, онога коме је у датом тренутку потребна литургијска молитва и жртва – и он моли да је помену, да се помоле, да изваде честицу.

Човек у току честог служења с њим није могао да се не навикне на мноштво имена која је помињао на проскомидији, за време Херувимске, приликом пресушаствљења св. Дарова, на јектенијама за здравље, у молитвама упућеним Богомајци и св. Николају (то су били умци, које нису предвиђали текстови молитве, али их је предвидело његово срце пуно љубави и брига), на молебанима са свећењем водике. Људи који су служили с њим толико су се навикли на мноштво имена која је помињао да су их многи од њих сами знали напамет, али су се увек обавезно додавале целе бујице нових имена, а свако ново име је за њега значило нову сузу, нову ватрену молитву, нови вапај упућен Богу за помоћ, помиловање и опроштај. Понекад је проскомидију обављао сат и по, па чак и дуже, ишчитавајући једну, а уз помоћ колега и чак просто уз помоћ мирјана који су се молили у олтару, читаве свеске пуне имена. Јектенија за здравље се на литургији кад је он служио претварала у читав поток молитава, које су врцале од безбројних имена болесних, тужних, затвореника, путника. Ову бујицу, толико широку, скоро бесконачну, примало је његово болно срце, ова имена која су за већину људи који су се молили само имена – живела су у њему као жива бића, испуњавајући срце тугом, несрећом и жалошћу, и ретко, ретко, радошћу и благодарношћу Богу за милост и срећу. Али то није све – изузетно интензивна и непрестана молитва била је само део његовог растеређења. "Где је баћушка?" дешавало

се да питам. "Одвезли су га у Марјин гај." Одвезли су њега, човека који једва дише, полуболесног, слабог. Сачекам га. Махне руком, као да се сам себи смеје. "Где сте били, оче?" – "Ето, читав дан ништа нисам радио, издангубио сам. Ви сте овде служили, а ја сам пио чај код те и те у Марјином гају."

Овај "чај" је био његов улазак у неку породицу која се распала, у којој је све пропало, и где су се за њега ухватили као за последњу сламку, зато су га и одвезли. "Чај" који је он попио доносио је мир у кућу, јер је он у породицу доносио само љубав, само свепраштајућу пажњу за све и свакога; за њега није било кривих и зато су кривци ћутке и тајно почињали да осећају своју кривицу, и не кривећи, он је кривце окретао према љубави и опраштању; шалом, народном речју, која је свима схватљива и блиска... Он је расејавао облаке, који су се ниско надвили над породицу, облаке злобе, свакодневног, ситног, најсилнијег ситног зла. И "чај" га је скупо коштао: уморан, измучен, враћао се из неке московске, а понекад и ванмосковске забити, а код куће га чека народ који се окупио у његовом одсуству. Он одмах почиње пријем, ново растерећење, не одморивши се од оног које је управо обавио. Али, с људима из Марјиног гаја му је вероватно било лакше. А коликог труда га је коштало "растерећење" неког професора, или савременог друштвеног посленика, уметника, писца, које је само безизлазно очајање бацало у његову собицу. Сам напад растерећења је захтевао неколико сати и апсолутно изузетан душевни, духовни и умни подвиг и рад. Растрећење је често трајало годинама, јер је на место терета, који је о.Алексије управо скинуо, живот стављао нови изузетно тежак терет, а човек који се повијао под њим већ је по навизи и обавезно ишао код о.Алексеја и нико никада није био одбијен. То је био велики носач туђих невоља који их је примао на своја слаба плећа.

9. "Помолите се за ту и ту," каже он понекад и наведе потпуно непознато име.

"Оче, не знам да се молим! Како да се молим?"

Као одговор увек је понављао причу коју је чуо од оца Јована Кронштатског о првим годинама служења великог молитвеника. Отац Јован, још сасвим млад, потпуно непознат свештеник, ишао је рано ујутру да служи литургију. На тргу га је срела непозната жена и рекла му је:

"Оче, данас ми се решава та и та ствар, помолите се за мене."

"Не умам да се молим," смирено одговара отац Јован.

"Помолите се," инсистирала је млада жена, "верујем да ће ми Господ послати по вашим молитвама."

Отац Јован се видећи да она полаже тако велике наде у њега, још више збунио, тврдећи да не уме да се моли, али је жена приметила:

"Ви се, оче, само помолите, молим вас, како умете, а ја верујем да ће Господ чути."

Скоро принуђен о.Јован је пристао и почео је да је помиње на проскомидији и на литургији, свуда где је могао. После извесног времена поново је срео жену и она му је рекла:

"Ето, оче, ви сте се помолили за мене и Господ ми је по вашим молитвама послао оно што сам молила."

Овај догађај је толико утицао на оца Јована да је схватио сву силу јерејске молитве. Овај случај је испричао покојном оцу Алексеју, кад је овај дошао код њега у највећој жалости, погођен неизлечивом болешћу жене, оставши с троје мале деце на рукама, у сиромашној парохији, у разваљеној трулој кући. Жалио се на своју невољу о.Јовану и молио је да му каже шта да ради и да му некако помогне. О.Јован му је рекао:

"Жалиш се и мислиш да на свету ни нема веће туге од твоје, толико ти је тешка. А ти буди с народом, уђи у његову невољу. Узми туђу тугу на себе и тада ћеш видети да је твоја туга, мала и лака у поређењу с оном тугом, лакнуће ти."

О.Алексеј је то и учинио: прихватио се ношења туђе несреће. Истом приликом о.Јован му је указао на прво и најјаче средство за лечење туге – молитву. Отац Алексеј је више пута понављао ову причу и у овом његовом савету којег се придржавао целог свог живота, видео је највише руководство за пастира и све је непрестано позивао да га се

придржавају. Овај савет о.Јована је кључ за разумевање целог живота и делатности о.Алексеја. Овај савет је о.Алексеј испуњавао до краја, до последњег даха.

"Помолићу се," био је његов обавезан одговор свима и увек на сваку молбу, на сваку тугу, жалост, несрећу, недоумицу, сумњу, наду, радост, на све и увек: "Помолићу се." НепокOLEБИВО, свето и дубоко је веровао у силу, смелост и свемоћ молитве – у њену свеопшту приступачност, у њену свагдашњу помоћ и блискост. Испричати о њему, значи испричати о томе како се молио. Он није волео да расуђује о молитви. "Бог ми је дао чврсту, дечју веру," ево шта сам више пута чуо од њега; то су дословно тачно записане његове речи.

Једном је имао прилике да исповеда неког архијереја, прилично познатог посленика, и архијереја су запањиле снага, чврстина и смелост његове вере и своје запрепашћење је изразио о.Алексеју одмах на исповести. Испричавши ми једном о томе о.Алексеј је с осмехом извињења, као да не схвата шта је архијереј посебно нашао у њему додао:

"Просто, Бог ми је дао детињу веру."

10. "Ја сам неук," често је говорио кад би чуо и приметио код некога у мислима, у религиозном делу, у разговору, нешто хладно и разумско. Дешавало се да човек почне да философира у његовом присуству, узнесе се, упусти се у неку велику апстрактност, а он каже смејући се:

"А ја сам неписмен, не разумем," и тако нас врати нечем топлијем, реалнијем, истинском и насушном.

Његов ум је био дубок, светао, способен да све схвати. Једини човек у Москви с којим је било могуће говорити о свему с чврстом увереношћу знајући да ће све схватити био је он. Код њега су по савет долазили и с њим делили своје мисли и осећања с њим, и плакали, свештеници, научници, писци, уметници, лекари, друштвени посленици и "неуки" их је схватао.

11. Једном сам на службу, на литургију, позвао познатог уметника М.В.Нестерова, који га никад раније није видео. Стајао је целу дугу службу, био је код о.Алексеја, пио је с њим чај и кад сам га упитао:

"И како ти се свиђа?"

Одговор је био:

"Како ми се свиђа! Чудесно! Испод расе са свих страна искачу дечаци, он је прави, истински.

"Искачу дечаци." Чудесно речено. О.Алексеј се ни за тренутак не може замислити без људи, без гомиле, која га је окруживала и која је зујала око њега као пчеле, и деца, истина, посебно дечаци, испадали су чак из његове расе кад се на изласку из храма његова рука умарала од благосиљања, и кад му је од притиска гомиле пуне љубави и нежности било тешко да дише и кад смо морали да га пратимо кроз гомилу да га она не би удавила у нежностима.

12. Ватрено је волео и пошговао покојног старешину оптинског скита о.игумана Теодосија и овај добродушни старац га је заузврат дубоко волео. Фотографија о.Теодосија је стајала на његовом столу. Једном је био у скиту код о.Теодосија и причао је како га је о.Теодосије с необичном љубазношћу угостио неким изузетно великим палачинкама "на оптински начин". Често служећи нечим људе о.Алексеј је додавао:

"Зашто не једете, то је спремно на оптински начин?."

О.Теодосије је једном дошао у Москву, посетио је храм о.Алексеја. Био је у цркви, видео је како иду редови исповедника, како се ревносно и дуго одвија служба, како се детаљно обавља помињање, како гомиле народа очекују пријем, како дуго траје овај пријем, видео је и рекао оцу Алексеју:

"За сав посао који обављате ви сами код нас у Оптини било би потребно неколико људи. То премашује снаге једног човека. Господ вам помаже."

13. О Анатолију Оптинском² отац је говорио с таквом љубављу и с таквим поштовањем, с таквим свештеним страхом као ни о једном од живих подвижника и духовних стараца. "Ми смо истог духа," говорио је много пута. А тако је и било: истог духа благодатне, свепрашгајуће и свеисцељујуће силе љубави. Само његово лице је постајало изузетно светло и блиставо кад је или сам говорио или кад су у његовом присуству други говорили о о.Анатолију. Никад и ни у чему није сумњао у дубоку истину и мудрост свих путева, дела и савета о.Анатолија. Узрок је потпуно јасан: ни у ком о.Алексеј није видео тако савршено разумевање и оваплоћење старчества као служења љубави као у о.Анатолију.

14. Његова веза с о.Анатолијем је била нераскидива и дубока. Код о.Анатолија је био само једном. О.Анатолије је, по речима које је пренео отац, "пролазио једном поред цркве у Кљоникима, хтео је да сврати. Али је народ одавно чекао на другом месту, није се могло." Ипак, међу њима је увек постојала веза, коју су ближњи у шали називали "бежични телеграф". Постојала је благодатна блискост, благодатно јединство старчества. Колико пута сам се у то уверио. О.Анатолије је Московљане увек слао код о.Алексеја. Исто то је чинио и о.Нектарије.³ Други оптински старац је некоме рекао: "Зашто долазите код нас? Имате о.Алексеја." Морало се признати да ово оптинско сведочанство о о.Алексеју има изузетно велики значај. У њему је изражено дубоко јединство опитно-духовног пута о.Алексеја с оним којим је ишло оптинско старчество, које је потицало од старца Пајсија Величковског и преко њега са Атона и од живог светоотачког предања свег православља. О.Алексеј је био оптински старац, само што је живео у Москви. У овоме се састоји највећа радост и најдубљи смисао. О.Алексеј је одржавао живу везу с Оптинцима духовним и светским питомцима оптинског духа и поука. Од свих руских манастира у очима о.Алексеја Оптина пустиња је била највише, најсавршеније огњиште истинског подвижништва и старчества – овог светог монашког пастирства.

15. Једном је о.Алексеј питао: "Да ли сте размишљали зашто су сви свети апостоли, сви до једног, примили мученички венац, погинули на крстовима, били посечени мачем, а апостол Јован Богослов је доживео дубоку старост и мирно је починуо?" На негативан одговор о.Алексеј је рекао: "Зато што је апостол Јован имао тако непоновљиву и несавладиву хришћанску љубав да су се њеној сили покоравали и мучитељи, она је разоружавала и прогонитеље, гасила је њихову злобу и претварала је у љубав."

16. Све поуке, све речи, све проповеди о.Алексеја су биле о љубави. Дешавало се да исповеда за време литургије и ослушкује проповед коју неко од свештеника држи за време причесног стиха.

Једном приликом је један колега свештеник требало да пре литургије прочита беседу св.Јована Златоуста. Она је запањила свештеника мишљу коју је изразио у проповеди. Зашто Бог није све створио једнакима, једнако паметнима, лепима, богатима и снажнима? Зато што тада не би било места за дела љубави на земљи: љубав покрива оно што недостаје – ти си богат, други је сиромашан, воли га и љубављу ћеш надокнадити оно што му недостаје; ти си паметан, други није толико паметан, воли га и љубављу ћеш надокнадити његов недостатак, твоја љубав ће те приморати да му даш знање итд.

У случају природне неједнакости добија се надомештање љубављу у круг: ти си богат, али тужан – други је сиромашан, али је весео – волите се и надоместићете један другом оно што недостаје. Љубав је овде слобода и пуноћа.

² Отац Анатолије (млађи) био је ученик старца Амвросија, после његове смрти постао је главни и опште признати старац Оптине пустиње... "По свом спољашњем погуреном изгледу... и по свом силовитом опхођењу с људима пуном радости, љубави и смирења, подсећао је на преп.Серафима Саровског," по речима о.Сергија Четверикова ("Оптина Пустиња", Париз, 1926. стр. 100). О.Анатолије је умро 1922.г., годину дана пре затварања Оптине.

³ Старац о.Нектарије (Тихонов) рођен је у Јељцу 1857. или 1958. г. У скит је ступио 1876.г. био је ученик старца Амвросија и оца Анатолија Зерцалова. Старац је постао 1913. године, упокојио се 12. маја 1928. године, у селу Холмишчи у Брјанској области.

Још за време литургије о.Алексеј је нашао тренутак и дошапнуо свештенику:

"Како сте дубоку беседу одржали!"

Беседа заправо није припадала свештенику, али је показала како је о.Алексеју бесконачно драга свака мисао која објашњава јединствено и највише чему је он служио – љубав. Блистао је. Његове очи су зрачиле плавим радосним огњем. Био је срећан.

И обрнуто, како је узнемирен и тужан отац Алексеј постајао, с каквом светом страственошћу се противио свакој речи из проповеди, књига и мисли, ма од кога потицали ако су умањивали или нису поклањали довољно места љубави. Све је тада било погрешно, непотребно... Он је постајао строг, скоро страشان (ако се уопште на њега могла применити ова реч, а у извесном великом смислу се могла применити), знао је да онај ко је заборавио на љубав, ма шта говорио, говори лаж, *јер Бог је љубав*, а лаж о.Алексеј није трпео ни у чему и никад; а сам је говорећи о љубави плакао, срце га је болело; колико су га коштиле такве проповеди: с љубављу о љубави – зна онај ко га је видео како се враћа с амвона у олтар према престолу, после проповеди: био је блед, сузе су му текле низ образе, узалудно их је задржавао, хватао се руком за срце и ослањајући се у изнемоглости грудима о престо с изразом кривице је једва чујно говорио онима који су служили с њим: "Не могу ја," климао је главом приморавајући се да се осмехне, "просто скандал". На једвите јаде је завршавао службу, изговарајући возгласе једва чујним гласом.

17. "Љубав која милује" (речи св.Исака Сирина), ево чиме је био богат. Колико се ту откривало неочекиваног и милујућег.

"Ето, венчао сам Вјалцеву."

"Коју, оче, Вјалцеву?" нисам могао да га не упитам поново, до те мере је било чудно чути у његовим устима име познате циганске певачице.

"Па ето, ону познату."

Нешто топло и нежно је пролетело лицем покојног баћушке приликом сећања на то.

"Дошла је код мене и рекла: "Нећете ме отерати, о.Алексеје, и нећете ме осудити.""

Обављено је венчање у малом кругу људи, без раскоши и гостију. Исповедила се пре венчања. О.Алексеј се дивио и био је ганут због топлине њене вере и правог смирења и сећао је се с љубављу. То је била једна од многих неочекиваности, којих је био пун његов живот и о којима нико није знао.

18. О почетку своје делатности у Кљоникима говорио је:

"Осам година сам служио литургију сваког дана у празном храму," и додавао је тужно, "један протојереј ми је говорио: "Кад год прођем поред твог храма код тебе све звони. Свраћао сам у цркву – празно. Никакве вајде од тога, узалуд звониш."

А о.Алексеј је непоколебиво наставио да служи – и народ је кренуо. То је причао као одговор на питање о томе како уредити парохију, како оживети цркву. Одговор је био исти – треба се молити.

19. Живео је међу људима, с људима, за људе; чинило се да никад није био сам. Увек је с људима и наочиглед људи; зидови његове собе као да су били стаклени – све се видело. Ипак, мислим да је ретко ко имао толико тајног као о.Алексеј – ово бесконачно благо добра, љубави и помоћи људима у најнеочекиванијим, бесконачно разноврсним облицима, сложеним, као што је сложен живот града у којем је живео. Нико није знао и никад неће сазнати коликим је помагао и колике је грлио својом љубављу. То је била његова тајна. За њим плачу они за које ни из далека нисмо могли да помислимо да су га познавали. Пре времена се не може подићи ни крајичак завесе која одваја ову тајну од нас – само мали део ће нам и бити откривен. Господ зна све што је потребно. Рећи ћу једно: о.Алексеј је налазио пријатеље тамо где је очекивао да ће наћи непријатеље и над њим самим се остваривало и остварило оно што је говорио о апостолу љубави.

Свештенођакон Владимир С.⁴

Сећања на драгог баћушку

*"Ово је заповијест Моја: да љубите једни друге
као што Ја вас љубим" (Јн. 15, 12)*

(Натпис на крсту првог гроба о.Алексеја.)

С оцем сам се упознао убрзо после фебруарске револуције 1917.г. Сећам се да ме је кад сам први пут дошао у цркву на Маросејку, много тога збуњивало. То је заиста био судар разума и срца, закона с једне стране и велике љубави која покрива и испуњава закон – с друге стране. Много ћу говорити о овом првом утиску, о овој унутрашњој збуњености, зато што су се многи попут мене збуњивали, а можда и до сада остају збуњени и у можда остају у незнању у погледу "духа Маросејке", осим тога – треба навести како погубно бива разумско схватање религије и колико често нас ово поимање спречава да схватимо поглед на свет чак и онаких подвижника као што је отац, чији је сваки корак убедљива љубав која покоравала. Дакле, био сам збуњен. Био сам збуњен управо зато што сам мало волео Бога, што сам у религији видео само пут за задовољење жедног и радозналост разума. Свиђао ми се строг, складан и сврсисходан систем догми, одушевљавали су ме посвудашња лепота и једнообразност свештених обреда. Веровао сам у Бога, био сам одан Цркви, али сам мало волео Господа. Овај разумски, хладан однос према религији ме је касније и упропастио и приморао да одем чак и од баћушке.

Дакле, учите, а посебно ви – омладинци, који боготворите разум – учите на примеру палог човека како је страшно веровати и не волети. Ова вера је слична вери палих анђела као што је написано код апостола (Јак. 2, 19). Ова вера убија, а не животвори, приморава човека да дрхти – омета молитву, присиљава човека да даје данак Богу и истовремено и њему гаси наду. Она смисао религије види у механичком испуњавању обреда, у спољашњим облицима религиозног живота, а о љубави, о добрим делима говори успут, као о нечем другостепеностом.

Дошавши на Маросејку (колико се сећам, то је било или у среду или у петак: литургија је била касна и после ње је било свећење водиче) угледао сам следеће.

Службу су служили онижи, наборан свештеник разбарушене браде и стари ђакон. Свештеник је имао похабану љубичасту камилавку, служио је некако ужурбано, и чинило се, немарно, сваки час је излазио из олтара, исповедао за певницом, понекад је разговарао, смејао се, тражио је некога очима, сам је износио и давао просфоре.

Све ово, а посебно исповест за време служења литургије, на мене је деловало веома непријатно. И то што је жена читала Апостол и то што је било премного причесника и ванредно свећење водиче после литургије – све се то уопште није уклапало у моја убеђења о потреби за једнообразношћу црквеног чина.

Колико се сећам "Маросејски поредак" је збуњивао многе који га нису схватили, а и мени је било потребно много времена да се на њега навикнем, а затим и да га схватим како треба.

Отишао сам из цркве у великој муци духа. И кад сам касније сазнао да је овај онижи, стари свештеник управо онај о.Алексеј код којег људи долазе по савет – то ме је приморало да се још више замислим над питањем: како тако поштован и познат пастир може да дозволи у својој парохији одступања од Устава, чије свако слово за ревнитеља православља треба да буде свештено?

Међутим, ипак сам понекад свраћао на Маросејку, а затим сам почео да долазим врло често, зато што су ми се посебно свиђале вечерње проповеди, тачније, душекорисни

⁴ О ђакону Владимиру нам ништа није познато. В. на стр. 306 писма се наводи о.Алексеја Мечова упућена њему (с коментарима примаоца).

разговори, које је отац једно време прилично често водио у току радних дана. У овим проповедима сам се трудио да проникнем у личност о. Алексеја, да схватим какав је то човек и што сам више размишљао о томе, тим више ме је нешто вукло према овом добром, насмејаном старчићу који простим речима беседе уме тако нежно и брижно да дотакне твоју душу да ти се нехотице и плаче и смеје. Чинило ми се, никад не бих изашао из ове црквице, никуда ми се није ишло од мале фигуре свештеника на амвону, који са свећом у руци чита и објашњава речи светих подвижника или њихових житија.

Отац је волео житија светих. Сам их је много пута читао и у сваком је умео да нађе поуку за човека који је код њега дошао. И ове вечерње проповеди су се углавном састојале од објашњења житија.

Ускоро су моји одласци на Маросејку некако нехотице учестили, навикао сам се на богослужење и "његова неуставност" ме више није збуњивла. Насупрот томе, нигде нисам могао да се молим тако ватрено као на Маросејки. Овде се осећа нека "намољеност", нека заразна молитвена атмосфера, коју не налазиш у другим црквама. Док људи по традицији или због жеље да чују ђакона и хор одлазили у богате и познате храмове, овамо су људи долазили искључиво да се моле. Овим се и објашњава овај свеобухватни дух молитве који је не само мене, верујућег, већ и неверујуће, приморавао да се молим на овом месту. Сећам се како се на моје очи десио један преврат. На Маросејку је долазио неки мушкарац, очигледно неверујући, зато што ма колико да сам га гледао, никад се није крстио, није се клањао и помало подсмешљиво је бацао погледе на свештенослужитеље.

То је трајало неколико месеци. Затим га долазећи у храм затичем како се моли на коленима и искрено крсти. То ме је зачувило и обрадовало. А кад сам приметио да прилази Јеванђељу, прима благослов и целива руку свештеника, коначно сам се уверио да је добар православац. А и његово лице је постало некако другачије: радосно и мирно.

Оваквих примера има на стотине. Дође човек из радозналости, понекад чак да би критиковао, да би се насмејао, и гле, прође месец-два, стоји код амвона и иде да прими Причешће.

Па ко је виновник оваквих чудесних преображаја? Отац. Он је створио на Маросејки дух љубави, молитве и одрешености од испразног света који је жив и сад после његове смрти, и биће жив док на Маросејки стадо напасају наследници и духовни намесници великог пастира.

Тек кад сам већ лично познавао оца и кад сам се удостојио да заједно с њим служим у Христовом олтару – сетио сам се овог мог првог утиска, збуњености и затим првог озарења духом баћушке – и схватио сам у колико дубокој заблуди сам тада био.

1. "Знање надима, а љубав поучава" (1 Кор. 8, 1). То је волео да говори отац док сам био његов духовни син и долазио код њега ради разрешења питања која су ме узнемиравала. Мој разум је "надимао" прилично често, тако да уз сву своју љубав према оцу и радости у Богу коју сам осећао док сам био с њим – нисам био слободан од мудровања и сумњи.

Дешавало се да дођем код њега и питам га за неку сложену догматску одредбу. А он ми одговори с осмехом: "Па што ме питаш, ја сам неук." А ако ме баш обузме тумачење и размишљање, он ме узме за раме, нежно погледа, понекад пољуби и каже: "Види какав си. Стално хоћеш разумом да живиш, а ти живи као ја – срцем." Управо овим животом срцем су се објашњавале многе "неуставности" у црквној служби које је отац допуштао. Док је разум говорио да треба узимати у обзир правила устава, да не треба исповедати за време литургије, да не треба вадити просфоре после "Херувимске" да не треба причешћивати после литургије на Северним дверима оне који су закаснили итд., итд. – срце баћушке, ватрено и пуно љубави, приморавало га је да не слуша разум.

"Па, како да одбијем исповест," говорио је. "Можда је ова исповест последња нада човека, можда ћу одбацивши га, изазвати погибел његове душе. Христос никога није одбацивао – свима је говорио: "Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити." А ко данас није уморан, ко није обременен различитим тугама, сви су

угњетени, сви су озлојеђени: и на улици, и на послу, чак и у кућној атмосфери не можеш да сретнеш ништа осим свађе, препирки и злобе, - једино место где човек може да се одмори и да се помири с Богом и с људима је храм Божји. И сад одједном види да га и овде одбацују, да му не дозвољавају да се приближи Христу. Кажете – закон, али тамо где нема љубави, закон не спасава, а права љубав је испуњење закона (Рим. 13, 8-10)."

Управо зато је отац чистог срца и мирне савести исповедао за време литургије, причешћивао је кад није било време, желећи да свима и свакоме пружи утеху и духовну радост. И ма колико да је било исповедника, он не би отишао од налоња за левом певницом (где се обично обављала исповест) док све не испрати и не задовољи. "И онога ко је дошао у шести као и онога ко је дошао у једанаести час" он једнако прима, једнако му се осмехује својим добрим осмехом који греје. Сам узима за помен или цедуљицу за здравље, сам износи просфору, или каже пар топлих речи, потапше по рамену, рекавши: "Види, какав си," и човек одлази просветљен и умирен.

Наизглед, отац ништа посебно није рекао, из самог његовог лица, из његовог осмеха, из његових очију – струји таква нежност, такво схватање човека да то само по себи теши и храбри без икаквих речи. Ево зашто је отац за један дан могао да прими бесконачно мноштво народа. Ред "уморних и натоварених" испред његовог стана је почињао да се ствара од ујутру. И отац је стизао да празговара са сваким, да сваког помази, да сваког утеши. И док други свештеник успева да поразговара с једним – отац испраћа већ десеторо људи.

Све се ово дешавало зато што отац није тешио тужне и давао савете разумским тумачењима и ученим расуђивањима, већ гласом свог срца, дугогодишњим искуством своје љубави. И дешавало се да је с реч-две одговарао на питања целог живота, на најсложенију животну замршеност. Ове речи су понекад биле чудне. Дешавало се да човек дође код њега, тешко му је на души, нешто га разједа изнутра, а он му исприча неку веселу анегдоту и човек не схвата одмах о чему се ради. А касније се испостави да је ова анегдота и била одговор на све његове туге и сумње.

Врло често је у овим баћушкиним кратким одговорима, анегдотама или причама из његове пастирске праксе провејавала и прозорљивост, његово предвиђање будућности. Сам је то објашњавао својим дугогодишњим искуством, али је несумњиво да је осим тога овде деловала благодат својствена свецима, која је оцу омогућавала да прониче у најскривеније тајне одаје људских срца. Управо зато су код њега, којем је била страна световна наука, "неуког", како је сам говорио, долазили и научници, и професори, и студенти, и окултисти, и мистичари различитих праваца, и лекари, и комунисти, и протестанти, и католици, чак и Јевреји.

Свима је, без разлике у њиховој националности, положају, годинама, вероисповести, умном развоју – свима је био отац пун љубави, који је не дирајући их у болна места, не дотичући се њихове вере, обичаја и убеђења – умео да да добар савет, да утеши, умири, да помогне и материјално и морално.

Нема човека који би знајући оца могао да каже о њему нешто лоше. Нигде никога није увредио, није дирао ничије самољубље, није праснуо, није казнио.

Сећам се, много је поступака који су вређали оца било учињено за време док сам с њим служио – и ја сам их учинио, и други људи – он се никад није љутио, никад није кажњавао. Рекао би само: "Ех ти, какав си! Зар се тако може?" И то је све. И притом се осмехује, нежно, нежно. Од самог овог осмеха кривац је осећао своју кривицу, падао је пред ноге драгог баћушке и молио је за опроштај. А ако неко веома увреди оца немарењем за његову духовну децу, пркошењем његовој љубави, подсећањем на "слово које убија", - баћушка се заплаче и каже: "Опростите ми, драги, можда не радим како ваља, али ми је много жао људи, желим да свима буде добро." И поклони се до земље. И притом треба приметити да се отац никад није вређао због било какве грубости у односу на њега лично. У њему лично није било ни капи гордости или чак самољубља. "Шта сам ја, убоги,"

говорио је. Једино што му је причињавало бол било је несхватање његове душе, његовог срца, његове љубави према ближњем. "Не разумете ме," каже он, а сам плаче, плаче.

Дешавало се да свештеник одбије да причести човека који је закаснио или да извади просфору после "Херувимске", а отац сав већ дрхти у сузама: "Па зар се може тако," каже и причешћује сам или пак сам вади просфору.

Никоме никада у свом животу отац није рекао грубу или увредљиву реч. Чак је и за ђавола имао реч од миља – "проклетињица". "То те стално проклетињица смућује. Видиш какав је," дешавало се да каже и човек осети да се овај незлобиви старац чак и према ђаволу односи са својом уобичајеном добродушношћу (и нежношћу).

Да, много значи "живети срцем" и треба добро познавати оца да би се схватила многа његов смелост пред Господом.

"Знање надима, а љубав поучава." Али то не значи да је отац био против знања. Он је био само против хладног, разумског знања, против "слова које убија", против развратног материјализма. И у религији је насупрот свему и изнад свега стављао етичку страну – и није волео апстрактна догматска питања, а тим пре тамну окултну мистику у коју су се понекад упуштала његова духовна деца. Он није био ни догматиста, ни ревнитељ правила и устава, ни – с друге стране, мистичар, који плива у таласима трансцендентних фантазија. Био је пастир практичар, који познаје живот и не даје животне савете на основу апстрактних дедукција, већ на основу животних, реалних појава.

Колико се ватрених, одушевљених младића-фантазера и сањара под његовим утицајем претворило у такве практичаре. "Иначе, знаш," говорио ми је, "може се у такве џунгле заћи с мудровањем, да ћеш и с ума сићи."

И ево, долази код њега младић и каже: "Оче, желим да се оженим, волим је до безумља." И почиње да говори о вечној љубави, упушта се у философирање, а отац слуша, слуша, па каже: "Ма знаш ли ти шта је брак? Брак је крст." Младић почиње да спори, а отац у одговор наведе неки пример из живота, као што је рецимо следећи: узело се двоје, затим су почеле неслоге и свађе и њихова ватрена љубав се завршила разводом. Младић се љути, не схвата, мисли: "Свашта се дешава, значи нису се волели, а ми имамо праву вечну љубав." Тако оде од оца, не послуша његове мудре речи, а после долази и мора да се каје. Дође код оца, почне да плаче, а отац га целива, па каже: "Видиш какав си? Ето, ниси ме слушао, видиш шта је испало? У будуће буди послушан." И тада сањар схвата да је живот живот и да само они који добро познају живот могу да дају мудре животне савете. И покаје се и и више не жели да било шта предузима без благослова баћушке и постаје му лако и радосно да живи на свету.

Тако отац никога није убеђивао догмом или разумским расуђивањем, већ примерима из живота. Волео је да их узима из житија светаца и подвижника, дела светих отаца, па и разне примере из савременог живота. Апстрактне књиге скоро да није читао. Сећам се да ми је често говорио: "Зашто стално читаш философију и богословље: узми, читај мало житија, читај мало аву Доротеја." Тада нисам схватио зашто ми отац то саветује. Не зато што сам то сматрао сасвим непотребним, већ зато што је мене лично, као мистичара и фантазера, упропаштавало тако апстрактно усмерење, чинило ме је строгим, сувим и неспособним за топла осећања. Био сам далек од живота, његових туга и радости, од његових празника и обичних дана, од његовог лица и наличја, а баћушка је желео да скрене моју пажњу на живот. "Учи живот, проучавај људе, чини добро," ево у неколико речима онога на шта је баћушка желео да скрене моје мисли. Религија није у мирном блиставо искомбинованим разумским догмама, већ у активној љубави, у служењу ближњима. Како онај ко не воли свог брата којег види, може да воли Бога, Којег не види (1 Јн. 4, 20)? Љубав је енергија и покретач хришћанства, а разум је само радна сила срца. Бити с људима, живети њиховим животом, радовати се њиховим радостима, туговати због њихових туга – у томе је назначење и сврха живота хришћанина, а посебно пастира.

За самог оца већ одавно није постојао приватан живот – он је врло ретко остајао сам и сећам се да му је кад су га чак тешке болести приморавале да по налогу лекара,

ограничи пријеме, да не излази у цркву, то било веома тешко и често је нарушавао свој режим.

И онима који су се припремали да буду свештеници указивао је на свој животни пут као на образац пута пастира. "Немој мислити," говорио је, "да је удео малобројних изабраника да буду народни свештеници. Ето, ја сам целог живота с народом, ја сам народни свештеник и људи на мене гледају као на неко чудо, а сваки пастир треба да буде такав, "народни". И кад сам, сећам се, долазио код њега са сумњама у вези с мојим пастирством, он ме је умиривао говорећи: "Буди миран. Бићеш пастир, у то сам сигуран, али треба да се промениш. Ти се стално бавиш собом, "тетошиш" себе, бавиш се својим личним осећањима а покушај да живиш за људе, макар за своје рођене или ближње, живи њиховим радостима и тугама – и заборави своје лично – видећеш како ће ти бити добро."

"Носите бремена један другога, и тако испуните закон Христов."

Баћушка о.Алексеј је носио безграничне, безбројне терете и туге људи који су долазили код њега, зато је свим разумским тумачима религије могао смело да одговори Спаситељевим речима: "Нисам дошао да укинем него да испуним" (Мт. 5, 17). И у ономе у чему су људи разума видели саблазан и нарушавање закона открива се за нас велика тајна очеве љубави, која покрива мноштво грехова (Прич. 10, 12; 1 Петр. 4, 8). "Узимам твоје грехове на себе," каже отац једном. "Само ме слушај, а ја одговарам за тебе Господу," каже отац другом, чији разум не може да се сложи са саветом или заповешћу баћушке.

Човек који не познаје оца, а тим пре неверујући, у овим речима не види ништа посебно, али онима који су знали ватрену веру старца јасно је да тако страшне и одговорне речи није могао да изговара механички, по научној или уобичајеној формули, већ је заиста примао на себе тежину другог. Тиме се и објашњавају зачуђујућа лакоћа на души, радост и мир "оптерећених" који су одлазили од оца.

Он их је заиста, као што је сам говорио, "растеређивао", претварао их је из очајних, угњетених песмиста у хришћане који се стално радују у Богу. Треба само погледати његов нотес, ишаран стотинама имена и живих и покојних, књижицу, од које се никад није растајао, да би се схватиле његове сопствене речи, које је говорио, указујући на своје срце: "Све вас носим овде."

У свом личном животу отац је био крајње једноставан и скроман. У његовом кабинету, у собици, налазили су се: гомиле отворених и затворених књига, и писма, и мноштво просфора на столу, и сложен епитрахил, и крст с Јеванђељем, и иконе и иконице, и опште хаотично стање собе је показивало да је отац увек заузет, да нема времена, да га увек чека – и код куће, и напољу, и у цркви – велики рад љубави и самопожртвовања. Често се дешавало да оца зову да пије чај, да руча, а он седи у својој соби и ништа не примећујући, ватрено убеђује некога у нешто. Кад његови укућани, не издржавши куцају и улазе у његову собу, кажу да не сме тако да се односи према свом здрављу, отац се прави да се љути (он није умео истински да се љути) и говори: "Ето, опет ви по свом, - зар не знам без вас? Већ сам рекао да сам заузет. Ево, да испратим човека па ћу доћи." А дешавало се да ми каже: "Хајде, молим те... донеси ми шољу чаја." И пије успут, у току разговора чај, покаткад и руча исто тако.

Ова вечна људска врева, ови бесконачни редови и целодневни рад оца приморавали су га да једноставно игнорише своје здравље. Само су га упорна убеђивања најрођенијих и најближих "за послушање" приморавала да се обраћа лекарима и да пије лековите траве.

Сећам се како сам га једном пратио код лекара и он ми је говорио: "Пре неколико година лекари су предсказивали да ћу умрети ако се будем премарао, а ето видиш – и данас данас живим"

Лети је отац обично одлазио у Вереју, где сам неко време проводио с њим. Време свог одмора отац је углавном проводио у читању духовне литературе, терајући ме понекад да читам "Живот пустињских отаца" или "Аву Доротеја", притом је волео да зауставља читање и да размишља или поткрепљује нешто посебно занимљиво догађајима из личне праксе. Или би примећујући у мени неки тајни порок или узнемиреност, изабрао

приликом читања поучно место и прочитао ми га. "Ето, тако и ти и ја треба да поступамо," каже, и ја осетим да чак ни на одмору не престаје да се брине за своју децу и да врло мало времена посвећује себи.

Отац је писао много писама, а примао их је још више. Свако писмо је стизао да прочита пажљиво, понекад је бележио нешто у свој нотес и ускоро би писао одговор. Уопште, и у свом домаћем животу, и на одмору никад није престајао да се брине за душе које су му се повериле, потврђујући тиме своје сопствене речи:" Све вас овде у срцу носим."

Многи су мислили да је оцу страно разумско схватање религије, да је онај ко проповеда "живот срцем противник свих достигнућа разума: културе, науке, уметности и технике", да је он управо један од оних који "не прихватају свет", какви су били многи подвижници, нарочито међу монасима. Не, студенти, техничари и уметници који су га окруживали знају да отац не само да није говорио против културе, већ је напротив, подстицао оне који се баве наукама и уметношћу ако се то чинило у славу Божију. Отац је био само против боготворења науке, против боготворења разума, зато је многе упозоравао на скретање у апстрактност, наводећи да је задатак истинске науке – да човеку да практична реална знања, а уопште не да решава апстрактна питања о пореклу света или постојању Бога. Исто је било у друштвеном животу: он је истовремено био и добар пастир и поштен грађанин. Свако своје духовно чедо је позивао да поштено извршава своје обавезе грађанина, уколико не противрече Христовим заветима.

Сећам се како су у тешко, гладно време 1920-21.г. многи службеници који су радили у совјетским установама говорили оцу да се извлаче, касне, седе беспослени, зато што "свеједно, не треба радити за безбожнике" и он их је по послушању приморавао да постану свесни дужности и да поштено раде не због страха, већ по савести, наводећи им као пример древне хишћане, кој су уредно плаћали порез римским владарима.

У светлој баћушкиној души није било ниједног греха ни против цивилних власти – он је свуда и увек био "правило вјери и образ кротости", које је побеђивало чак и срца безбожника. Дакле, баћушка о.Алексеј није корачао својим животним путем у разуму "који горди и надима", већ у љубави која поучава и греје, од дечје колевке до скромног гроба на Лазаревском гробљу. И овај гроб, као звезда водиља треба да светли "Онима који ходе у тами и сенци смртној" и подсећа оне који лутају "по стихијама света овог" на познате речи песника:

Смрт и време на земљи владају,
Владарима их не зови.
Све кружећи, нестаје у тами,
Непокретно је само Сунце љубави.

На ово непокретно, вечно ново и постојеће Сунце желим да усмерим ваше погледе, младићи и девојке. Горда је и непокорна младост. У вечном стремљењу напред, чежњи за новином, у боготворењу "програма" младић не види погледе упозорења, не жели да слуша мудре речи. Он је сам. Нису му потребни саветодавци, путовође – он ће сам прокрчити себи пут. И као безумник, он се жудно баца у овоземаљско море и разбија млади живот о подводне гребене. И гледајући хиљаде, милионе ових превремено унакажених младих живота: ових "хулитеља духа", грешника, злочинаца, измучених, нервозних, истрошених од вина и дроге, гледајући и себе, "који се ваљам у бездану греховном" желим да викнем: "Вратите се!"

Вратите се из ове ледене хладноће, из овог мрака – непокретном, нежном Сунцу Љубави. Видите: људи се рађају, пате, муче се, запољшавају се, ратују, убијају, мрзе, свете се и размножавају се да би поново и поновно таворили ради неког "раја на земљи", а затим умрли не дочекавши га. Зар смо и ми рођени само да бисмо се поиграли на малој кугли која се окреће и затим бесциљно и нетрагом нестали?

Загледајмо се, браћо око себе: како се мењају времена, како се мењају људи. Колико је колосалних културних достигнућа из старог и средњег века већ непотребно? Зар

ми треба да улажемо надљудске напоре, да заборављамо Бога у суманутом раду за будуће човечанство, да оваплоћујемо небо у својим земаљским идејама, да би нам се ово будуће човечанство ругало и спремило у архив наша достигнућа обливена крвљу и знојем? Све ново се на крају крајева претвара у старо, и старо исто тако после низа векова може да васкрсне као ново.

Али постоји жива и вечно нова сила. Њено име је Љубав. И поново желим да викнем: "Вратите се! Вратимо се, браћо." Овом Сунцу, овој сили, која нам је остављена заједно с мајчиним млеком.

Одавде, с Лазаревског гробља, с убогог гроба, - љубав точи своје дивно миро, којег ће бити довољно за све.

Ходите, онда, овамо, младићи и девојке, ходите заједно са мном, сви горди, непокорни и непослушни. Овде је тихо пристаниште од овоземаљских бура. И ако ви, унакажени непослушањем, кажете ономе ко лежи у овом гробу: "Оче, док си био жив, нисмо те слушали, многи од нас те нису ни познавали, а многи су те и осуђивали, опрости нам," он ће нам опростити, као што је праштао и раније, и заблистаће његова велика љубав у нашим срцима и Савли ће се претворити у Павле и блуднице у светице, и схватиће они који се надимају разумом да "сад остаје вјера, нада, љубав, ово троје; али од њих највећа је љубав" (1 Кор. 13, 13).

У послушању пуном љубави отвара се пут ка небу, прво за младића, а онда за сваког хришћанина, за сваког човека.

2. Свако ко се предао оцима на послушање, има безбрижност и мир. (Ава Доротеј, стр. 38).

Велики послушник великог старца о.Јована Кронштатског – о.Алексеј је сам по себи знао колико је послушање благотворно за душу хришћанина. Трагања самовољног разума често доводе човека до грешака и падова, не тако ретко и до погибелји, а онај ко је препустио своју вољу вољи духовног оца слободан је од лутања.

Вековно искуство старческог руковођења потврђује ово и хиљаде, милиони људи спасених послушањем, подстичу нас да се држимо овог спасоносног кормила, које сигурно управља животом хришћанина.

Отац је од све своје духовне деце захтевао послушање и указивао је на то да без тога нема смисла да човек долази код њега. Сам сам искусио – и то не једном – колико је погибелјно непослушање духовном оцу. Пре или касније мораћемо да се кајемо, пре или касније показаће се његове последице. А поверити себе на послушање праведном старцу искусном у животу – јесте спасоносно зато што си од тог тренутка већ одсекао своју вољу и своје жеље и ма шта да ти се деси, увек си миран и спокојан: ти си на послушању, твоја савест је чиста. Узрок непослушања се, по речима баћушке, крије у нашој гордости, у самољубљу. "Веома си самољубив, зато ме не слушаш," често ми је говорио отац.

Немајући сам ни кап гордог самољубља, пошто је сам био кротко и незлобиво јагње, отац је волео и своју непослушну децу и трпео је њихову самовољу. Није умео да се љути или да прети – и сећам се: колико смо пута ја и друга духовна деца саслушавши његов савет, ипак поступали по свом, он никад није рекао нешто љутито, није нас оптужио или осудио, већ најпре прећути. И тек тада кад непослушник на својим сопственим леђима осети погибелјне последице деловања самовоље, он каже: "Ето, говорио сам ти, немој то да радиш: сам видиш шта је испало."

У послушању баћушки ујединило се много његове духовне деце, која данас чине "језгро" Маросејке. Ово језгро је било тако прожето духом баћушке да и данас, после његове смрти Маросејка живи као и пре, у служењу Богу духом и истином, као што је живела док је он био жив и активан.

Овај дух оца, дух, његовог старческог учења јесте нешто самосвојно и само себи довољно. За свог живота отац није волео да се његова духовна деца истовремено обраћају и другим старцима. Отворено није дозвољавао многима да иду код старца, који су заблистали у скитовима или манастирима.

Наравно, критичари ово могу да објасне тиме да отац није хтео да има конкуренцију, али је онима који су старца познавали, јасно да су ове забране потицале из дубине његовог срца пуног љубави и бриге. Отац и његово учење су се толико разликовали од учења других старца и подвижника, који су већином били монаси, далеки од реалног живота. Наравно, човеку који се први пут предао у послушање и ови старци су могли да пруже спасоносну помоћ. Али човеку који је већ био на послушању код оца, нису могли да пруже душевну корист, напротив, могли су да унесу велику смутњу и немир у душу.

Све ово се, наравно, не би десило зато што они нису старци и што су недовољно духовно искусни, већ зато што се њихов пут разилази с оним путем, који је за своју духовну децу предвидео отац.

Баћушка је веома волео да говори да свако има свој пут ка спасењу и по својој мери. Није могуће одредити општи пут за све, не смеју се састављати формуле спасења које би обједињавале све људе. Као што се људи рађају с различитим зачецима, својствима, разумом и грађом – тако и према Христу сваки иде по својој мери, сваки својим путем. Зато хришћанство сматра подједнако спасоносним и целомудрен монашки живот и брачни живот, и стање пастира и стање мирјанина, и стање војника, и стање судије, само да Христос живи у њиховим срцима. И у самом достизању хришћанских савршенстава има много градација: један је дошао до највишег савршенства, други се попео до средине, а трећи тек креће лествицом добродетељи. И сваки ће доћи до Господа у своју меру.

Зато нема прецизне формуле понашања, прецизне дефиниције живота за хришћанина. Хришћанину је задат идеал – Господ Исус Христос. Због тога има много путева ка Христу.

Свако људско звање, стање и дужност и свако индивидуално својство већ представљају свој посебан пут. И задатак старца, духовног оца, јесте да открије у човеку његово призвање и да му покаже пут којим треба да иде ка Њему. А пошто и сваки старац има свој лични прокрчени пут ка Њему, своје лично схватање ствари, лутање по старцима не може да да било шта стабилно радозналој хришћанској души.

Овде много значи и духовно васпитање старца. Неки од њих су, као баћушка, од младих година живели с народом, осетили су слабости и туге породичног живота, нису избегавали свет, живели су, може се рећи, у самој животној сржи, били су искусни у реалном, практичном путу. А други, ништа мање праведни, ништа мање угодни Богу, живели су далеко од света, у манастирима и скитовима, нису знали за породичан живот, људе су видели само овлаш и у пролазу и већи део свог искуства су усвојили из личне борбе и књижевних дела. Наравно, њихови савети и препоруке су у многоме различити од савета старца попут баћушке и доносиће можда помоћ људима са стране, духовни живот људи који су дошли од народних старца из света чине подвојеним.

Зато је отац, ако је и слао човека код неког старца, упућивао само код онога ко је био истог духа с њим, знајући да овај старац неће скренути човека с пута који је осликао баћушка. И кад су нека његова духовна деца питала код кога да иду после његове смрти, отац је одговарао: "Ни код кога." Тиме је желео да каже: "Имате моје беседе, моја писма, моје савете, у вама живи мој дух, имате људе који су ме познавали и који су ми одани, који неће говорити ништа своје, - напосред, и ја сам невидљиво с вама, зато вам други старац није потребан. Сачувајте мој дух, чувајте Маросејку, слушајте пастире које сам оставио и то је довољно."

Наравно, то не означава концентрацију православља у маросејском храму... То уопште није, како неки мисле, произвољно отуђивање Маросејке од осталог православља. То не значи да ће се, ако не дај, Боже, не буде храма Николе у Кљоникима – његови парохијани као секташи, гнушати других храмова и окупљати се у приватним кућама.

Не, то значи само то да ће духовна деца баћушке остати верна свом духовном оцу, да неће скренути с пута који је он нацртао у време свог живота, да се неће предати у руке

старца чији је дух туђ баћушкином духу. Наравно, речима "ни код кога" отац не забрањује да се исповедају код других свештеника, да примају Свете Тајне, да иду у друге цркве у случају потребе.

Он само забрањује да се живи другим духом, оставља нам у аманет да се сећамо његовог живота – овог потпуног подвига љубави и да на основу њега градимо своје спасење.

Сећање на баћушку оца Алексеја

Људи се много и на различите начине могу сећати баћушке оца Алексеја и свако ко га је познавао испричаће о њему о свој начин, јер се о.Алексеј се према свакоме односио на различит начин и овај посебан лични однос који је из гомиле издвајао свакога ко је прибегавао оцу и наводио га на то да осећа посебан лични однос пун очеве љубави према себи чинио је једну од особина која је највише привлачила људе, која је чинила његову снагу, градећи изузетне, незаборавне односе.

Ова изузетност личног односа долазила је дотле да се свакоме чинило да "мене баћушка о.Алексеј највише воли", ма колико да се разум бунио против тога.

Јер су невоља, несрећа и грех доводили код њега људе у тренуцима кад су достигали врхунац и кад су постајали неиздрживи, кад није остајало никакво прибежиште и одједном... десило би се чудо и он, болесног срца, губећи дах, изненада је бивао једини камен вере о који су се разбијали сви напади многоликог зла, и нашао би се уски пут наде и славила је победу његова безгранична љубав.

Тежак период у животу ме је довео код њега.

Ковитлац страсти ме је постепено обухватио и учинио потпуним робом греха.

Сав горки пут потчињавања страстима, који је тако танано и прецизно описан у делима светих отаца, прешао сам ја, заробљеник греха, мучио сам се и патио, немајући снаге да се ишчупам, поново и поново падајући у порочни круг који ми се био смучио, који је претио безумљем или злочиним.

Поново и поново, "као пас на своју бљувотину" враћао сам се својим падовима и душа ми се распадала, хладила се, живот је губио сваку радост, а жудња за изласком из хладноће равнодушности, незадовољена жеђ за јарким и снажним осећањима, поново и поново је вукла ка све оштријим и врелијим саблазнима, јер су старе губиле своју оштрину, а моћ навике ми није дозвољавала да се ишчупам на слободу.

Такав сам дошао код о.Алексеја.

Црквица на првом спрату у згради која се не издваја из низа кућа зачудила ме је својом неупадљивошћу.

На првом спрату уредне кућице, у дубини калдрмисаног, али у траву зараслог дворишта била је (1918.г.) стан о.Алексеја, и чим сам скренуо иза ћошка и угледао главни улаз, зачудила ме је гомила народа код врата на степеништу – то је био крај реда који се отегао од једнокрилних врата стана о.Алексеја.

Овде је било осамдесетак људи који су чекали могућност да виде баћушку и запањила ме је разноликост оних који су га чекали. Иако су преовладавале жене, у гомили је било и мушких лица, могли су се наћи интелектуалци, понекад би се чуле чак и речи неруских говора.

Не надајући се да ћу доћи на ред, сазнао сам кад почиње пријем и следећих дана сам долазио раније па сам ипак био осми или девети.

Стао сам на степеник и почео да се загледам у људе који су долазили, да ослушкујем разговоре који су се вртели око личности свештеника.

Жене забрађене марамама, које су дошле "по савет" за уређење својих породичних и животних ствари, тужне фигуре и лица људи у невољи, младићи у душевној пометености и туђиноватељи су ме окруживали и неочекивано је звучало глас странкиње,

која је говорила руски и која је, како сам касније случајно сазнао, православље примила под утицајем баћушке.

Отворила су се мала врата и на прагу се појавила мала мршава фигура свештеника проницљивог погледа, који је гледао људе који су га чекали.

Сви су замрли и устремили се према њему, а он је гледао и као да је бирао оне којима је био најпотребнији, проничући у срца, чврст и одлучан у свом избору.

Неки су узбуђени излазили прилично брзо и дуго се отегло време у очекивању изласка других и појаве баћушке.

Наступио је и мој ред – примивши троје или четворо, отац се изненада окренуо према мени.

Збуњеног срца прошао сам кроз мало полумрачно предсобље у мали кабинет.

Баћушка ме је посадио на диван и сео је поред мене.

Тек сам се касније осврнуо око себе – прво сам видео само очеве очи, блиставо-нежне и радосне, час напето проницљиве, као да се загледају у душу и откривају срдачне тајне – и осећање потпуне отворености моје душе за оца, осећање које је понекад налазило потврду у његовој карактеристици мог душевног стања која се случајно откинула, стварало је изузетну блискост, изводило ван граница људских односа.

Дуго је трајала моја исповест (не могу другачије да је назовем, иако то споља није било изражено) и кад је наступио неки одлучан тренутак отац је нагло устао, устремио се према иконама у предњем углу и повукао ме је за собом.

Свежа, жива бујица као да се спустила на мене и сузе покајања које су ме омивале и жудња за новим животом, жеђ за ослобађањем и небеском лакоћом испунили су цело моје биће.

С неком зачуђујућом опипљивошћу појавила се моја греховност, моја супротстављеност небеском, осећао сам сву тежину греха и истовремено сам доживљавао радост и лакоћу живота у духу, срећи и непорочности, као неку плиму.

Кад ме је завршивши молитву, отац благословио и почео да говори, почео сам да га слушах свим срцем, али не речи, већ оно необично и ново што се рађало у души у његовом присуству, што ме је обнављало, препорађало и чинило јаким.

Чим сам се мало смирио, почео сам да га схватам, а он је, обраћајући ми се необично радосним изгледом, почео да ме храбри, пажљиво, да шаљиво додаје мом имену "па, оче..." (то је био његов обичај, али ме је на почетку збуњивао због своје необичности), да испољава дивну нежност, да прича о себи ("Бог ми је дао нежно срце"), да прича догађаје из својих сусрета с људима и да ме овим причама неприметно наводи на оно што је било потребно, што човеку, ако то сам схвати може да укаже на излаз који је њему потребан.

Овај диван, опрезан приступ људској души био је необично карактеристичан за о.Алексеја.

Никад није придиковао, никад није говорио апстрактно, већ увек живим сликама људских грешака и заблуда, у којима је онај ко је дошао сам требало да нађе оно што се тичало непосредно њега.

Понекад ми се на први поглед чинило да ове слике немају никакве везе са мном, понекад сам чак размишљао: "Зашто ми отац то прича?" и тек касније, размишљајући о његовим речима и завиривши у дубину душе, постајало ми је јасно како је ова прича имала директне везе са мном и који нови пут показује у мом животу.

За време разговора који се отегао, отац је неколико пута излазио код људи који су га чекали и остављао ме је самог, и тада сам се први пут осврнуо и угледао сто и полицу препуну књига духовне садржине, иконе, портрет оптинског старца Амвросија и фотографију целог духовног генеалошког дрвета оптинских старца у портретима његових представника.

С неким новим снагама сам отишао од о.Алексеја и брижљиво сам чувао његов лик у овоземаљској вреви као тиркизна врата ка небу.

Било ме је срамота да долазим код њега без крајње потребе – превелико је било море жалости душевних патњи које је он олакашвао и тешио.

Само су ме нови падови или потреба за решавањем основних животних питања доводили код њега и сваки пут је осећај силажења бујице светлости и љубави био тако зачуђујуће јак, да су потоци суза навирали из душе, обнављајући ме и дарујући ми нову снагу.

Одлазећи од њега једном приликом ишао сам иза две старице које су говориле о о.Алексеју и глас једне од њих је за читав живот допро до мене:

"Обавезно се треба обраћати старцима," говорила је с одушевљењем, и снага ових речи, рођена искуством "обраћања" живом носиоцу благодати је са сваким сусретом с о.Алексејем стално расла и продубљивала се.

Необично једноставан и наизглед сасвим обичан сеоски баћушка – о.Алексеј је брижљиво скривао своју прозорљивост, трудећи се да учини њено испољавање што је могуће природнијим, али се она ипак више пута откривала и у беседама или описима мојих душевних стања, о којима му нисам говорио или у зачуђујуће прецизним карактеристикама лица која су ми била блиска, која никад није видео и која му нисам описивао.

Ова једноставност о.Алексеја је нарочито запањивала својим контрастом с испољавањем његовог духовног живота, с његовим непосредним доживљајем.

Заиста он није био човек речи, већ духа и силе, и то је давало онај изузетан утицај који је остављао на све, од снаше, неписмене, али живог срца, до професора или чак комунисте.

Све је привлачио и људи су одлазили умиреног срца, које је примило силу.

У својим поукама које ми је дао, о.Алексеј се трудио да обрати моју пажњу на дела и живот светих отаца – аве Доротеја, Макарија Египатског, Древни Патерик, али је истовремено примерима стално указивао на неопходност пажње према породичном животу, на немогућност да се он занемари у име друштвених интереса, на искушења оних који одлазе у манастир – једном речју, трудио се да ме наведе на примену отачког искуства на живот у свету.

Дирљиво сећање у мени он изазива у последњој "келејној" години свог живота кад му здравље и околности нису дозвољавали да прима народ као што је то чинио целог живота и кад је морао много да лежи у кревету због болести срца.

Радостан, у белом подраснику, у мајушној светло-сивој спаваћој соби, стоји преда мноштем окружен иконама и књигама, блиставих плавих очију са венцем седе косе, и овај лик који се узноси од живота, као вечни знак који не стари, стоји у сећању као обећање блаженог сусрета с њим иза прага овог света.

Н.Н.

Отац

А ово је заповијест Његова: да љубимо једни друге као што нам је дао заповијест.

1 Јн. 3, 23

Недеља прашгања пред Велики пост. Храм је препун, једва може да се дише, али се на богослужењу све заборавља. Литургија је завршена. На отвореним Царским дверима појављује се свештеник, застаје, лаганим погледом обухвата гомилу, ниско повија главу и тужно каже: "Нећу још дуго бити с вама... Брзо, брзо ће Господ мене, недостојног служитеља, узети од вас..."

Сузе му навиру на очи, он их брзо брише, подиже главу, дуго се загледа у себе, као да још оцењује, као да још једном проверава нешто и чврсто, али некако замишљено, лагано, као за себе, изговара: "Свесно никога нисам вређао," одмахује главом. "Трудио сам се да свакоме помогнем..." Уследила је кратка пауза. "Ето, можда сам случајно..." и глас свештеника је задрхтао, он се сав некако променио, постао је мали и слаб, "...али ето.. можда некога нисам једнако примио, можда сам према једном показао више љубави, а према другом мање." Очев глас се прекидао од суза које је задржавао, глава му је све ниже и ниже падала на груди. "Можда сам због своје немоћи нешто превидео... негде закаснио да помогнем, нисам дошао на време... А можда..." више није задржавао сузе, плакао је, "а можда сам сасвим превидео.. нисам дошао... Опростите ми..." Његов глас је постао скоро сасвим нечујан, дисање отежано, сав се некако повио, као да га је огроман терет притиснуо, и с речима: "Опростите, опростите мени, многогрешном," он је, не може се рећи начинио метанију, већ као да је пао изгубивиши снагу и тешко дишући под тежином својих грехова, пред народом је приникао лицем према земљи...

Оцу су помогли да устане, једва је дисао и брисао је лице. Али, дали су му крст. Као да је нова сила надошла у баћушки, начинио је неколико корака и брзо, али необично чврсто, као војник, кратким, али снажним ударцима, расецајући ваздух мачем, благословио је све крстом. Искорачио је још мало напред, народ му се скоро сасвим приближио, делила их је само решетка. Стојећи сад, очигледно, на степеницама амвона и издвајајући се више него за висину главе изнад гомиле, миран, озбиљан, спуштеног погледа, као да присуствује свуда, он је сад изгледао велик и моћан. Неколико људи, који су целивали крст отац је пропустио ћутке, затим је уздахнуо с олакшањем пуним грудима и подигао је поглед. Брзо и пажљиво погледао је гомилу и загледајући се у једног од људи који су му се приближавали, осмехнуо се, а неколико тренутака касније, радујући се нечему, давао му је да целива крст, благосиљао га је и нешто му је тихо говорио. Човек који је пришао изгледао је врло срећан. Тешко да су многи чули шта је баћушка говорио, и на лицима људи који су стајали у даљини, и наравно, сигурно ништа нису чули, већ су само гледали оца, заблистала је радост, појавио се осмех. Очева радост се као сунчеви зраци у капима воде одразила у срцима многих.

Нова и нова лица су прилазила крсту и отац је све дочекивао на различит начин.

Ево, он са саосећањем слуша жену која му је пришла са сузама, брзо се пробија до олтара и крсти, а затим јој говори нешто, очигледно, утешно, јер жена престаје да плаче и удаљивши се, усрдно се моли пред иконом. Једне је само благосиљао, другима је нешто мирно говорио, трећима као да се чудило, с неким је био строг, повремено није примећивао оне који су му прилазили, који су чак покушавали да заподену разговор с њим, с неким се чинило да се шали, друге је некако нежно проводио, а час би се, кад би видео неке људе његове црте замаглиле тугом, патњом.

Баћушкин израз лица се сваког часа мењао и било је очигледно да поглед или покрет оца нису нестајали, они су се одазивали у душама људи који су му прилазили и понекад су приметно мењали њихово стање, и чинило се, припремао се пут за Господа, праве су постајале стазе Његове, долина се попуњавала, горе и брда су се поравнавали, кривине су се исправљале и неравни путеви су постајали глатки...

Повремено је отац ћутке допуштао да крсту приђе неколико лица, а његов озбиљан поглед се подизао и с неким размишљањем се задржавао на "посматрачу са стране", који је стајао далеко и који у својој безумној глави није могао да сједини "обличје великог грешника" који је управо прошао пред његовим очима с његовим речима покајања, са силом духа, која се сад необично испољавала.

X.

Како достићи смирење? Чешће се замишљај над собом: сматрај себе најгором.

У ма какав грех да паднеш, кај се, и Господ је спреман да те прими раширених руку.

У свему буди као дете: и у питањима вере, и у питањима живота.

Пази на себе. Ако желиш да живиш духовним животом – стражи. Сваке вечери гледај шта си учинила добро, а шта лоше, за добро благодари Богу, а за лоше се кај.

Кад те хвале, а ти примећујеш своје разне недостатке, ове похвале треба да те секу као нож по срцу и да подстичу у теби жељу да се поправиш.

Буди опрезнија кад су у питању нечисте помисли.

Ако приметиш да можеш да се оклизнеш у грех, начини две метаније Владичици с молитвом: "Пресвета Богородице, молитвама родитеља мојих, спаси ме грешну." Дух твојих родитеља ће се у молитви слити с твојим духом.

Треба пажљивије да читаш Јеванђеље.

Пошто је молитва "Оче наш" скраћено Јеванђеље, треба јој прилазити с дужном припремом.

Постећи телесно, пости и духовно, немој бити дрска ни према коме, а посебно према старијима, овај пост ће бити изнад телесног.

Труди се на васпитању своје млађе браће и сестара; утичи на њих примером, и не заборави да ако имаш неке недостатке, они лако могу да их усвоје. А Господ ће тражити одговор за то.

Наша дужност је да чинимо добро (против ташпине).

Не треба да узимамо на себе подвиге који превазилазе наше снаге, али ако смо се на нешто одлучили, треба да испуњавамо по сваку цену. У супротном случају ако једном не испунимо, други пут, трећи, после ћемо мислити зашто смо уопште то и радили, кад је потпуно узалудно. (Постојаност у добру, без чега није могућ духовни раст.)

Никад немој да користиш Јеванђеље као књигу за гатање; а ако се појаве нека важна питања, посаветуј се с људима који више знају. Иначе, била је једна учитељица код мене, а и она ставља цедуљице код икона.

Читању Јеванђеља треба приступати с молитвеним расположењем.

Треба да будеш строжи, строжи у духовном посту; односно, учи се да владаш собом, смиравај се, буди кротак.

Кад око себе видиш нешто лоше, одмах погледај себе, да ли си ти узрок томе. Кад те нападају рђаве мисли, посебно у храму, замисли пред Ким стојиш или откриј своју душу и реци: "Владичице, помози ми."

Ако те док целиваш икону, узнемиравају неке (маловерне и др.) помисли, моли се док не нестану.

Треба да сматраш да си најгора. Ако хоћеш да се љутиш, да се осветиш или да учиниш нешто друго, брже се смиравај. Морамо да спасавамо себе и друге. Треба строже да пазимо на себе, а према другима да будемо снисходљивији, да их проучавамо да се према њима односимо онако како то захтевају њихова ситуација, карактер и расположење; на пример: ако је човек нервозан, необразован, а ми тражимо од једног мир, од другог – деликатност или нешто треће, то ће бити неразумно; и треба строго да пазимо на себе.

Свакодневно се кај за своје грехове Богородици као мајци.

Какво право имамо да презиремо друге?..

Треба да будеш умеренија у храни, иначе стомакоугађање штети варењу хране. Чак и воду треба употребљавати у умерним количинама.

Ако се појављују маловерне помисли, посебно пре причешћа одмах реци: "Верујем, Господе, помози мом неверју."

Што се тиче писане исповести. Није довољно да набројиш све грехове и да то буде крај, а ништа се заправо није десило, већ треба да ти се грех згади, да све то сагори унутра, у срцу, кад почнеш да се сећаш... и ево, да ти већ грех буде одвратан, и да му се више не враћаш, а овде је опет једно исто. "А шта ако заборавим?" Ако те нешто боли, нећеш заборавити, где ме боли нећу заборавити, него ћу да покажем.

Увек треба говорити истину, а ако те приморавају да кажеш лаж, треба да попричаш с човеком и окренеш ствари тако да се спаси онај ко је у заблуди, приморавајући га да то учини, на пример: никад нисам лагао и нећу лагати, а ако ти је тако потребно, молим, учинићу то, само ако узмеш то на себе итд.

Не треба осуђивати друге; у туђој кући, ако те понуде мрсним у постан дан не треба да презиреш и одбијаш. А код куће се овај пропуст може надоместити појачавањем или телесног поста, а што је главно – духовног: односно, не треба се љутити, не треба осуђивати и др.

У свему треба поступати на следећи начин: на пример, нешто треба учинити – одмах се сети како би ту поступио Исус Христос, нека ти то буде руководство у свему. Тако ће постепено све лоше и греховно, одступати од тебе.

Људима не дајем благослов да говоре о другима нешто због чега о другима може лоше да се прича; а поучно и корисно – наша је дужност да говоримо.

Више живиш разумом, мислима, лоше је развијено срце, треба га развијати: замишљај да си на месту другог.

Кад би било тако лако спасавати се, одавно бисмо сви били свеци.

Према околини треба да се односимо са сваком пажњом, а не немарно, тада ће и Господ, видећи нашу пажњу, показати пажњу према нама.

Немаш чврсту вољу, а управо сад треба развијати чврстину воље. (Била је велика глад.)

Васкрсли Господ захтева наше васкрсење.

Да се ниси усудила, да се ниси усудила да се гордиш, немаш чиме да се поносиш 1/100 део видиш у себи, а 99 не видиш.

Лоше мисли су те нападале... вероватно си се мало молила. Треба их терати. Чим се појаве лоше мисли, ако си сама, почни да се молиш, а ако ниси сама, узми неку озбиљну књигу или почни нешто да радиш.

Лакомисленост треба одбацити, према свему се треба односити озбиљно.

Одреди себи строг поредак у свему – толико и толико времена за рад, толико за читање, итд. Ако треба некуда да одеш, зашто да не одеш, ако треба да читаш мало, зашто да не читаш, али тако да у свему буде ред.

Отац је у томе налазио нешто потребно, нужно. Живећи у породици, иако ми нико ништа није бранио, нисам умела да се поставим у неки оквир, нисам умела да успоставим овај ред; препреке на које сам наилазила приморавале су ме да одступам, а што је главно нисам у овом успостављању реда видела нешто потребно, истовремено сам хтела да ми отац сам да неки посао, да се подвизавам неким (спољашњим) подвигом, и молила сам га за то. Он прво ништа није одговорио, а кад је питао да ли сам у свом животу успоставила ред, одговарала сам да ми никако не полази за руком. Он би ћутке саслушао, никад није прекоревао, а на моју молбу да ми да "подвиг" нежно је приметио: "Ево, кажем ти – успостави ред, а ти ми стално говориш: не могу." Тек тад су ми се отвориле очи и у свом лакомисленом односу према овим очевим речима видела сам непослушање и неозбиљност; нисам придавала посебан значај обичном и чинило ми се, узгред реченом, "чудном" захтеву реда. Испоставило се да је он на то гледао као на својеврстан подвиг за мој карактер. И после ме је баћушка на то веома озбиљно подсећао. "Обавезно утврди ред... И ја сам раније такође све увек примао, а сад су ме натерали да смањим примање људи, тако да сам видим како сам много учинио."

- Треба утешити маму, не нервирати је. Поштовање према њој је прва обавеза. И сваке вечери обавезно проверавај себе. А ако се баш не уздржиш, учини три метаније пред Мајком Божијом, моли Је за опроштај.

Лоше мисли одбацуј читањем, овде је потребан физички труд. Замисли да си на Голготи, ево крст је пред тобом (отац је раширио руке)... крв тече... Говори мислима: духовни отац ми је, вели, забранио да вас слушавам.

- (Видим у себи много одвратног.)

- А живот нам је и дат зато да бисмо све то истерали из себе.
 - Чини ми се да ће се милосрђе Божије брзо исцрпети...
 - Милосрђе Божије је неизрециво.
 - Оче, хтела сам данас да се не причешћујем.
 - Зашто, па исповедила си се?
 - Тако, баш сам лоша...
 - Па, то није твоја ствар...
 - Оче, хтела бих да будем кротка и смирена.
 - А ко ти брани?..
 - Оче, да ли могу данас да се не причешћујем?
 - Зашто?
 - Тако, срце ми није чисто.
 - А кад ће ти бити чисто?
 - Сањала сам лош сан...
 - То је због неумерености у храни, због празних разговора; а пошто ти се то увек дешава, увек можеш ово и да очекујеш... Чим се пробудиш одмах устај, немој да се покриваш јорганом. Чеге си се прихватила треба да обавиш по сваку цену.

- Како се држати златне средине, да не будем потиштена и да не будем сувише весела?

- Кад видиш да је поред тебе човек пао у чамотињу, дођеш на пример, код ..., видиш да је обесила нос (отац ме је лагано прстом ударио по носу), треба да се сабереш, да будеш весела, да охрабриш другог, а ако све иде глатко, треба говорити о озбиљном, а не брбљати; уопште, треба се бринути за корист других и све чинити у корист других; и не треба тако само распоређивати послове, већ и речи; ако на пример, видиш да сви причају, хајде и ја да кажем нешто, а шта је то?.. Пре него што нешто кажеш треба да размислиш, можеш да се сетиш Христа, како би Он ту поступио, и онда, како ти савест налаже, тако треба и да учиниш и да кажеш: ево, то ће и бити златна средина.

У току светле седмице не треба читати Псалтир, а уместо вечерњих и јутарњих молитава треба читати часове. "Кад треба завршити с читањем псалтира?" Отац је с осмехом несигурно приметио: "Чини ми се, у среду се завршава псалтир..." (Био је одличан зналац устава, а тако је велико било смирење баћушке.)

Све треба да буде по реду и за јело треба да буде одређено време, а ако си касно дошла и гладна си, наравно, можеш, једи колико ти треба... Уопште, треба да влада ред.

Човек, који заиста воли, потпуно заборавља на себе, заборавља да постоји, он мисли само о томе како другог да спаси. Човек треба да се труди да не саблазни другог не само делима, већ ни речима.

Изволи, изволи да долазиш у цркву.

(На то да немам времена за читање.) "Шта то причаш... а ја ти кажем да мораш да читаш..."

Можеш да се причешћујеш сваке недеље, само се уздржавај од главног греха.

Знаш своју дужност и треба мирно и чврсто да је испуњаваш. Треба да се молиш Исусовом молитвом. Као што човек увек размишља о омиљеном предмету, тако и о Господу треба да размишља и да Га носи у свом срцу.

- Како стећи љубав према Богу?

- Чешће треба да се сећамо шта је Господ учинио за нас, и шта чини. Све, и овоземаљске послове треба освећивати Христом, а за то служи Исусова молитва. Како је човеку лепо и радосно кад сија сунашце, исто тако ће нам лепо и радосно бити на души кад Господ у нашем срцу буде све обасјавао.

Често човеку бива добро и осећа да иде право, затим такво расположење одједном нестаје и човек никако га пронађе.

- Па добро, добро... ако и заспиш с тим добро је.

- Под појмом "заспиш" отац је увек имао у виду губитак трезвеног и духовног стражења над собом.

Једном је на бденију бура најразличитијих и најпротивречнијих мисли и осећања узнемиравала све моје биће; прилазим празничној икони (на канону). Отац ме помазује јелејем, загледа се и шапатом, несигурно пита: "Спаваш, зар не?"

Треба да се сећамо да ако нас Господ увек гледа, Он све зна, исто тако зна и како ћемо поступити против Њега.

Понекад свом душом жудим за сједињењем с Господом у тајни светог Причешћа, али ме задржава мисао да сам се недавно причешћивала...

- То значи да се Господ дотиче срца, тако да су онда сва ова расуђивања неумесна.

- Мислим да треба да успоставити ред у животу: препоручује ти спавање од 7 сати у току дана (ја сам спавала највише 5-6 сати), али ако устајеш у 7, значи одброј 7 сати уназад и тако лези да спаваш; иначе ће то утицати на здравље. Касније сам обратила пажњу на то да су се строгог, једном утврђеног поретка у животу држали сви подвижници од најстаријих до најновијих, и сви манастири.

- Тешко је проживети без греха кад је таква оскудица у животу (била је глад).

- Али, зашто, немој да грешаш...

- Падам у чамотињу, оче.

- Не треба падати у чамотињу, сети како се каже: "уни во мње дух мој" ("трне у мени дух мој"), а даље "Помјанух дни древнији, поучихсја..." (Помињем дане старе, пребирам...). Тако се и ти сети и утеши се.

Што мислиш много о себи? Горда си, а знаш да ко много мисли о себи не живи добро... А ти себе волиш, тако онда, воли себе како треба.

Осетила сам ревност да се научим Исусовој молитви, молила сам оца да ме научи.

- Исусова молитва је озбиљна ствар, треба чешће размишљати о томе Ко је за мене Исус.

Ако неко буде лоше говорио о другима, и то још у цркви, треба просто да одговориш да си и ти сама грешна, што да још гледаш на друге. У цркву не долазимо ради разговора.

Изгарала сам од ревности да научим Исусову молитву.

- Исусова молитва је озбиљна ствар. Стално пред собом треба имати Господа, као да се налазиш стално пред неким важним лицем, и као да си у сталној беседи с Њим. Тада ће твоје стање увек бити бодро.

У храни треба да будеш умеренија.

Чиме да се поносимо?... Греховима?..

Према родитељима се, ако имају неке недостатке, треба односити снисходљивије.

- Оче, дешава се да се ујутру успавам, устанем и брже трчим на литургију, и онда се код куће не молим?..

- Па ако је тако, помоли се тамо, у цркви, али у свему треба да постоји ред.

Ако неко у цркви буде разговарао или те питао за нешто – упути их на мене и не одговарај.

Обавезно се треба молити ујутру и увече.

Пре читања Јеванђеља се прекрсти и реци: Господе, упути ме, дај ми да разумем шта је ту речено; и после тога се дешава да случајно долази неко разумевање и почињеш да схваташ смисао овог или оног; и ето, тада треба узети и записати ове мисли.

Одреди ред у свему... Према мами буди добра, са сестрама немој да се свађаш, тетку немој да љутиш. И то ти је довољно засад, а онда ћемо још нешто узети.

Нека код тебе влада ред у свему... Био је код мене један Немац, а знаш какав је код Немаца ред у свему, ето он ми је и причао: дошли су му гости... а његов ред је следећи: у 10 сати свако треба да буде у свом кревету. Наступа време да се леже на спавање, и он објављује да ће за 10 минута бити угашено светло. Сви су помислили да се се шали, нико није обраћао пажњу на то. Одједном гледају – мрак је... А ја га питам: "А шта гости?" –

"Како хоће," каже Немац, "ако су тако без реда." Ето, иако је Немац, имамо чему да се научимо од њега.

Терај лоше мисли, а које се појаве, вуци их за ухо, и на сунашце. (Отац ме је повукао за ухо.) Буди строжа према себи. (Разговор се водио о уздржавању у храни, отац је био веома озбиљан), стално спаваш, пази да не преспаваш. Треба да се молиш као дете, с чврстом вером. Па причекај, ја ћу те на слободи – за уши.

Ако си појела више него што треба нема у теби никакве разумности, кад знамо да чак и прекобројна чаша воде може да изазове у нама узбуђење.

Не слушаш духовног оца, значи, нема у теби оданости Богу. Молим те, ради Бога, пази на себе... ради Бога, буди пажљива... Царство Небеско се с тешкоћом осваја и освајају га само они који улажу напор, а ти нећеш ни прстом да мрднеш.

Оче, понекад ми бива тако тешко да желим да одем код некога и да отплачем.

Не, имаш још једну депонију – о. Алексеја, ти на њу бацај све, а другима не треба.

По чему се пост разликује од обичног времена, јер сад је скоро све је исто, и пост и кад нема поста, уопште не осећам пост. (Била је глад.)

Треба појачати духовни пост.

Али да ли овог поста увек треба да се придржавамо?

Навела си веома добру мисао, па кад можемо увек треба да се придржавамо, а онда ће те мучити што не радиш и пре ћеш поступати онако како не треба.

Страсти, ако хоћеш, искорењуј одмах, иначе ће бити касно. Била је код мене једна дама, она има страст – да присваја туђе; са сузама ми је говорила како је била у једној кући и како је видела сребрну кашику и узела је кад су сви отишли. Сад је то мучи, а не може да изађе са собом на крај, и то јој је прешло у навику.

Оче, кажу да Исусову молитву треба изговарати не само с љубављу, већ и са страхом, а ја не осећам никакав страх.

Са страхом... а ти размисли шта ти је Господ дао и шта ти даје, а чиме Му ти захваљујеш?... Светло гледај у даљину, чамотиња није потребна. (Испраћајући ме с исповести). А ти се труди да не буде тако да могу само да те вучем и враћам на исто место, него сваки пут буди мало више.

Сматрај да си гора од свих – па и онако си гора од свих.

Сви ви спавате, а сад је време исповедништва. Можда ћу и ја морати... Ја сам спреман, а шта ћете ви овде да радите?... (Тешко време.)

- Шта сад чинити, оче?

- Ипак мислим, Бог је милостив – ништа неће бити, а ради тога се треба молити више, и сами треба да будемо бољи.

Треба да будеш боља, ево од данашњег дана. Данас је празник Марије Египћанке, свеједно што ниси Египћанка. Дакле, од данашњег дана почни, а ја ћу се за тебе молити, да ти Господ да сећање на смрт. Буди добар ослонац мами, руководитељка сестрама, ето колико сам ти послушања дао.

- Оче, изговарам молитве, али је све то некако без душе. Отац је прећутао, а ја сам поновила исто.

- Па читај пажљиво, без какве тамо још душе, као Толстој, тако, шта ли?..

- Не треба се љутити, не треба... Жели срећу свима и бићеш и сама срећна (против зависти).

(Против питања по књигама на исповести.) Један ми је причао да је прочитао неки грех у књизи и није схватио шта је то и почео је све да ради да би некако сазнао шта је то; куповао је различите књижице, читао је. Напокон је схватио и постао је поклоник овог греха. Тако да ја та питања не одобравам; не знаш и не треба ти.

Кад биваш у туђој кући и на сто износе нешто мрсно не треба одбијати и тако осуђивати друге. Мој отац је био близак митрополиту Филарету и десило се следеће: митрополит Филарет је често бивао код једног тамо... Једном је дошао, затекао их је на за ручком, а био је пост, домаћин се збунио, не зна шта да ради - пост је, а код њега је било

ваљда неко пиле... Митрополит је пришао столу и сам је пробао све... Ево како су поступали.

- Понекад по уставу није одређено да се чине метаније, на пример, до Духова и на друге празнике?

- Ево шта ћу ти рећи на то: понекад осећаш да си недостојан да гледаш и икону, лик Господа и како да не начиниш метанију, ево ја, на пример, не могу да се не поклоним до земље кад певају: Поклонимо се Оцу и Сину и Светоме Духу... (бденије уочи недеље). Не уздржати се – није грех, а начинити метанију је грех?..

* * *

Кад сам добила отказ дата ми је препорука за други посао.

На моје питање да ли треба поново да се запошљавам, отац је шалећи се одговорио: "Па, добро, отиђи."

Осећајући да за то немам благослов оца, оклевала сам. Тако је прошло око месец дана, не више. Осетила сам немир – одлучила сам да добијем од оца категоричан одговор – како да напакон, поступим, да ли да се запослим или не.

Отац ми дуго није давао одговор, инсистирајући на мојој личној жељи, а ја сам са своје стране, инсистирала на његовом благослову. "Ево шта," напакон ми је рекао, "сећаш се како си с посла журила у цркву? Ако доспеш у велику установу сасвим ћеш се изгубити. Јер, овде ти је мирно на послу. А сад ево шта ћу да ти кажем: служи Господу."

Болела ме душа и због нашег појања у којем је било много цике. Дошла сам код оца да му испричам своју тугу.

"Мањушка," рекао ми је отац, "знам твоје стање, и колико желиш да певаш: у току радних дана ћу отворити прозорче и чућу како певаш: "Хвали, душе моја, Господа, благослови, душе моја Господа; поју Богу мојему дондеже јесм" (хвали, душе моја, Господа, благослови, душе моја, Господа; хвалићу Бога својега док сам год").

Зини и мени је пало на памет да се подвизавамо: без благослова оца одлучиле смо да у току прве недеље Великог поста самовољно започнемо свој пост – да пређемо на хлеб и воду највише два пута дневно. У таквом посту је прошла цела прва недеља. Следеће недеље добила сам духовно испитивање од оца које дуго нисам могла да препознам. Ово се десило на следећи начин. За време литургије Пређеосвећених Дарова требало је да певам "Да исправитеја молитва моја," а ја терам каприц, нећу да певам. Сестра се тада пожалила на мене оцу. Он се јако наљутио на мене: изгрдио ме је излазећи из цркве, у присуству мноштва народа, на степеништу, машући рукама и негодујући. Несвесна своје кривице, прво сам се према томе односила мирно, а после извесног времена очев гнев је почео да се преноси на мене, и још ми је отац дошапнуо: "Замоли за опроштај. Поклони се баћушки." Ове речи су изазвале буру негодовања у мојој души. Не сачекавши крај прекора, јурнула сам у своју собицу с намером да покупим своје ствари и да одем код својих. Без обзира на наговоре сестара да не одлазим без благослова баћушке, бунила сам се свим бићем. Али кад сам почела да пакујем ствари, осетила сам да ме снага напушта и беспомоћно сам се спустила на постељу. Отац се љути на мене, од куће сам се потпуно одвикла. Не знам шта да радим.

После неколико минута дотрчава код мене једна од сестара, зове ме да што пре идем код баћушке, ја се противим, нећу и готово. А сестра почиње упорно да захтева да идем код старца. И тек после дугих наговарања, с осећањем гордости и отуђености, без жеље да му испричам своју увреду, с тим да га само саслушам, одлучила сам, напакон, да одем. "Води је овамо," чула сам весео глас баћушке, кад су му рекли да идем. Прилазим му; отац седа у фотелју и узевши ме за руку пита: "Па, шта ћеш да кажеш?"

У првом тренутку нисам знала шта да одговорим, стајала сам ћутке. "Глупачице, глупачице," мазећи ме по глави, каже отац, "мислио сам да си велика, а ти си још дете. Ево, гледај," живахно наставља отац. "На степеништу је неко викао." Мало поћугавши,

додаје: "То је била Семјонова, а не ти." – "Да, оче." – "А шта си ти радила?" Ћутим. "Савила главу," додаје баћушка, и рекла: "Оче, опростите." – Дакле, чуј, знам да си ти чвршћа духом, зато сам на тебе и викао. Хајде, чик викни на Семјонову. Ако почнем да вичем, она ће да побегне. А ти од мене нећеш отићи. Тако је и било на степеништу," раширио је отац руке, "чик викни на њих, сви ће се разбежати. А ти си све примила на себе, глупачице."

Саслушавши оца, замолила сам га за благослов да одем кући, а у души није било потпуног помирења с њим.

"Маћушка, немој никуда да идеш," рекао ми је отац на опроштају. "Лези у кревет, одспавај, смири се. А онда, шта је тамо код вас на реду, просфоре, шта ли? Помози."

Тако сам и учинила, дошла сам легла, заспала и смирила се. Кад сам се пробудила, отишла сам да правим просфоре, а у души ми је још увек био неки тежак осећај, још увек нисам могла да опростим увреду која ми је била нанета. Неколико дана нисам прилазила оцу, док ме сам није позвао: "О, Марија Тимотејевна, добар дан," дубоко уздахнувши нашао се отац. С осећањем гордости, које ме још увек држало, пришла сам му за благослов и изашла с извештаченим осмехом.

Осетивши у себи борбу две стране душе, нисам знала како да приступим исповести. Отац ме је овог пута строго примио. И приликом првог признавања мог греха поново је почео да ме грди. Сад сам јасно осећала да је гнев баћушке био потпуно упућен мени. Отишавши од оца стала сам испред иконе светитеља Николаја и тада сам јасно и искрено осетила да сам крива. Уплакана, са свешћу о својој ништавности, пуна оданости и љубави према оцу, поново сам дошла на исповест. "Маћушка, дај Боже, да ми добра будеш," грлећи моју главу, привијајући је на груди, љубећи каже отац.

Кад сам дошла кући и узела књигу о преподобном Серафиму схватила сам да сам пошгујући телесни пост, лоше провела духовни пост. Горко и дуго сам плакала. Овај догађај ме је натерао да се с посебном пажњом према својој души и све више и више је почињао да ме обузима душевни мир.

Свечано смо дочекале баћушку на беседи. Отпевамо "Достојно", посадимо га да седне, поседамо око њега и почнемо да певамо песму: "Господе, помилуј, Господе, опрости," или још неку другу. Дешавало се да отац почне да дели бомбоне; узме и каже: "Ево, овог инсекта Наћушки – ћуку, а ево ову бубу-Руса Таћушки која одговара за одежде, лептирића – Зинки-Маронки, а коме да дам стеницу? Даћу Вери." Исто је и с луком из јела од харинге: некоме месец, некоме полукруг. Кад сам седела поред оца давао ми је да пијем из његове шоље. Не желим, а он стално: пиј и пиј, долива и долива. Често сам седела на поду, поред његових ногу. Ето једном отац нежно примећује гледајући ме; опрезно дотичући руком моју главу: "Преда мном седи нежно биће, восак – можеш да направиш од ње шта ти треба. И сам се плашим да је дотакнем: само што се не распадне."

Наклоност многих сестара, које су ми с пуним поверењем откривале тајне одаје своје душе приморала ме је да се дубоко замислим и да се обратим оцу с молбом: да ми објасни како да прихватам такву наклоност: да ли да шаљем сестре код њега или да их просто саслушам с љубављу.

"У, каква је Маћушка старица постала," смејао ми се отац и куцајући прстом по столу, с озбиљним изразом је додао: "Дакле, ево, Маћушка рећи ћу ти: од сада те нећу строго питати на исповести."

Долазим код оца на исповест са записаним греховима. Прочитавши све и поцепавши, отац је заповедио да се цедуљица баца у пећ, која је била упаљена у његовој соби, спуштајући главу на постељу и показујући прстом: "Маћушка, гледај како је пламен јарко светли, како горе твоји грехови."

Молим оца за нешто и називам га "драги, мили оче," а он се клања и тајанствено отегнуто говори: "Досадњаковићу."

Стоји нас неколико код оца у трпезарији поред стола. Отац ми се тихо прикрао отпозади, брзо ми је ставио сламени шешир с речима: "Гледајте каква схимница." После мене ставља Наташи и сви се заједно с оцем смејемо без краја.

На питање како да се молим отац је одговорио: "Устани с птичицама, иди у шуму, тамо се помоли. Природа је близу Бога. Сваки шушањ листића, њихање сваке травке – све слави Бога. Преподобни Серафим је увек био у природи, ту се и молио."

У последње време отац се због нечега посебно радовао због мене, благодарио је и говорио да ће сад мирно умрети. Дођем код њега са скрушеношћу због грехова, а отац почне да маше рукама: "Ма какви су твоји грехови, ти и ја смо потпуно безгрешни." Реч "безгрешни" је изазивала још веће осећање покајања. Стављајући на моју главу епитрахил, отац је још једном поновио: "Безгрешни."

Сусрет с оцем Алексејем

Москва.

То је било у зиму 1918-1919. или 1920. године. У три главна затвора било је затворено од седам до десет архијереја, као и тројица-четворица митрополита. Служиле смо их ми, сестре из Храма Христа Спаситеља.

И, без обзира на све тешкоће и опасности, било је и непријатности. И нисам имала кога да питам за савет, јер се мој духовни руковођа архиеп. Теодор (бивши ректор Московске Духовне Академије) налазио у Таганском затвору.⁵

За о. Алексеја Мечова сам, наравно, знала и од његове духовне деце, и од различитих лица која су му се обраћала. Али отишла сам на Маросејку зато што ми је био потребан С.Н. Дурилин, који је тамо држао предавања. Знајући колико људи жуди за тим да чује макар реч од о. Алексеја, није ми падало на памет да причам своје тешкоће. Дакле, дошла сам на Маросејку. Црква је била препуна. Питала сам да ли је неки локални празник; одговорили су ми: "Не, служиће отац." Ускоро је дошао отац и за њим читава гомила богомолника. Отац је служио вечерњу и јутрење, после првог часа је говорио убеђујући хришћане да треба увек да буду на висини и да не говоре: "Мени су узели и ја могу да узмем." Затим је благосиљао и сви су се трудили да нешто упитају. Отац је кратко одговарао. Ја сам стајала поиздаље, чекајући да се гомила прореди.

Одједном, обраћајући ми се, отац је поче да говори: "Каква је према теби милост Божија, удостојила си се да служиш светитељима, а ти то ни не цениш, Богу не благодариш, и још се љутиш. Одбаци своју љутњу. Ја ти завидим, али ми ноге не дозвољавају да носим пакете у затворе."

Наравно, све моје љутње су се истог часа распршиле. После тога сам се много пута сретала с оцем, разговарали смо само о добротинствима.

А и владика Теодор је ускоро изашао на слободу.

Једна духовна кћи о. Алексеја ме је позвала да дођем код ње с оцем на чај; само је замолила да не идем да га пратим. Не сећам се о чему се причали док смо пили чај. Али кад смо кренули да се опрашгамо отац ми је рекао: "Хајде да ме испратите." – "Не, опростите, не могу." – "Да, наравно, како могу ја убоги с вашим протојерејима из Храма да се мерим?" А домаћини су приметили: "Оче, што се тиче протојереја немојте да се шалите, боље питајте за архијереје." – "О коме ви, о вл. Илариону?"⁶ – "Не." – "Вл. Вартоломеј?"⁷ – "Не." – "Па ко онда?" – "Преосвећени Теодор" (бивши ректор Сергије-Тројицке Академије). – "Не с тим се не сме шалити, владика је архијереј над архијерејима."

⁵ Погинуо је крајем тридесетих година.

⁶ Епископ Иларион (Тројицки), истакнути богослов, преминуо је после многих година затвора, 28. децембра 1929. г. у Петроградској затворској болници од тифуса.

⁷ Епископ Вартоломеј (Ремов), организатор тајне духовне школе, стрељан је 26. јуна 1936. г.

Кад је здравље о.Алексеја било сасвим лоше, написао је завештање о својој сахрани: да се не држе говори, већ да се прочита оно што је написао, и он не само да моли, већ преклиње преосв.Теодора да одслужи литургију и чин опела.

Владика Теодор је у то време био у затвору. 7. јуна је владика ослобођен, а 15. јуна је испунио жељу о.Алексеја.

1. Беседа на Преображење

*Узе Исус Петра и Јакова и Јована,
брата његова, и изведе их на гору високу саме.
И преобрази се пред њима.*

Мт. 17, 1.

У животу Господа је било много дивних дела, значајних догађаја и необичних појава Његовог Божанства: али ниједно није било тако запањујуће, као славно Преображење Господа.

Дакле, у мраку ноћи, на врху брда Господ се моли усамљено, и док су Његова три ученика, уморна, утонула у дубок сан, Господ узима на Себе или боље речено, открива у Себи Божанску славу. Његово лице је зрачило светлост сунца, Његова одећа је блистала најчистијом белином, пред Њега су са страхопоштовањем стала двојица највећих пророка Старог Завета Илија и Мојсије, сама ноћ је постала светла и гора сва као да је била у неземаљској, дивној светлости. Његови пробуђени ученици су се дивили, одушевљавали и с трепетом су созерцавали сав овај невиђени приказ.

Сад следи питање: за кога и ради каквог циља је било ово славно виђење? Не за народ, наравно, зато што народ који је стајао под брдом није био сведок овог чуда. Није било ни за ученике, зато што су имали срећу да се само неколико тренутака насладе виђењем. Дакле, Преображење је било ради Самог Господа. Размислимо. Већ се ближио крај Његовог земаљског попришта и више пута је по човечанској природи гледао све што је учинио, и постављао је питање о успеху који је остварио. Шта је Господ видео? Прошле су три године Његовог неуморног служења људском роду: проповеди, чуда исцелења, позиви народу – а као одговор који Му је дат: неверје, клевета од једних, равнодушност других, очигледна наклоност народне гомиле, која је само привидна и лако се мења. А будућност је још мрачнија. Још мало – и устаће против Њега силни земље, пратиће с поквареном злобом сваки Његов корак, затим, издаја једног од Његових најближих ученика, суд – пристрастан и злобан, патње и муке и – срамна смрт на крсту.

Божанским погледом је јасно видео све што Му предстоји, а као човек није могао да не осети тежину Своје ситуације, није могао да не изнемогне од умора, да не осећа смутњу у души, да Му не буде потребно поткрепљење одозго за завршетак Његовог великог дела – спасење људског рода – грешног, неверног и незахвалног.

Јеванђеље нам само открива ово стање душе Господа уочи Његових страдања. "Тужна је душа Моја до смрти," каже Он Својим ученицима. Пријатељи, свако од нас ко је икад патио од истинске туге, схватиће ове речи, осетиће каквим жестоки бол целог бића су изазване, он ће, премда не у потпуности, схватити да то вапије напаћена душа која ништа више не очекује, која је изгубила веру у будућност. И Он је пао на лице Своје у дубокој молитви пред Својим Небеским Оцем и молио је да Га мимоиђе ова чаша!

Како су јасни сад сви догађаји Преображења Господњег. Он се пење на високу гору. Он тамо, доле, испод горе оставља сав овај свет ради којег је дошао с тако светом благошћу, ради којег је оставио радости Божанства, за који је тако радо примио највећи задатак од Свог Небеског Оца, и народ који Га је с исто таквим неверјем дочекао, који Му је тако лакомислено, час указивао царске почести, час с подсмехом викао: "Разапни Га, разапни!" Он се преображава: То више није Онај кротки, смирени, тужни Исус, каквим се чинио још минут пре тога, већ је Његов изглед Божански, од Њега исходи светлост сунца,

Његово лице, одећа и сва околина озарили су се Божанском славом. У том тренутку, верујемо, Он види сву будућу славу Царства Божијег на земљи: доживљавајући страшне догађаје последњег дана живота Он види свету веру која се шири по земљи, види Своје ученике који обнављају свет – недавно још толико неверан, види свеце Божије, који чине велика дела Господња, види сву земљу, обасјану, као гора, светлошћу истине, правде и великог моралног преображаја. И у овом свечаном тренутку чује се с неба глас, који Га назива вољеним Сином и заповеда земљи да Га слуша.

О, сад ће Господ поново ући у Своје дело и довршиће га: нека се буне против Њега, нека Му суде, нека Га подижу на крст – Он је видео Оца Небеског, чека Га слава коју је имао од почетка света, Њему је намењена победа над светом и победа на небу.

Овакав је значај данашњег славља у част Преображења Господњег.

И за нас, пријатељи, има много поучних лекција у овом дивном догађају. Господ се пење на високу гору. Зар се и ми нећемо научити да се повремено одрешујемо од ове буке овоземаљске вреве и да се пењемо на гору осамљености, богомислија, молитве. У земаљском животу има толико мрачних дела, толико тужних раздора међу браћом, међу људима, има много зла које изазива толико негодовања, има злобе, неистине, покварености. О, брже на гору – у осамљеност, подигнимо погледе ка небу, приморајмо све ове страсти, вреву и неистину да умукну, заборавимо овај свет, погрузимо се у тиху, унутрашњу молитву.

Господ се преобразио. То значи да су у Његовој души завладали мир, нада, просветљење и сав овај препород Његове душе се одразио на Његовом лицу, на Његовој одећи, на целој гори.

Ево, пријатељи, по чему се види да је човек снажан – по његовој души, пробуђеној, просветљеној, облагодатељној! Погледајте праведног, просто доброг човека: у њему се у свему светли његова верујућа, проста, искрена душа; њега неће узнемирити туга, њега узвишава радост, храбри га нада, он верује у славну будућност.

А зашто су Му се овде придружила ова два велика пророка Илија и Мојсије, који разговарају с Њим? То су два представника будућег славног Царства Божијег на земљи. Мојсије је велики путовођа народа Израилског у обећану земљу, Илија је разобличитељ неистине, злочина и лажи, злочина и непријатељства, који је на огњеним кочијама узет на небо.

Увек ће на свету бити учитеља добра и светлости, увек ће светлети најбољи људи као узор и поука свету, увек ће бити путовођа ка бољем свету – ка блаженом животу на небу. Не треба се секирати. Наступиће боља времена, просветиће се земља светлошћу правде и истине, преобразиће се и преобразиће наш, сад још увек мрачан и слаб свет у славно Царство Божије.

Помолимо се на данашњи дан Преображења Господњег заједно с Црквом: Нека заблиста и нама, грешнима, светлост Твоја, вечна, Даваоче светлости! Амин.

6. август 1914.г.

2. Беседа на Успење Пресвете Богородице

Отниње ублажат Мја вси роди.

(Лк. 1, 48)

Од сада ће Ме звати блаженом сви нараштаји.

Овим речима је Пресвета Богородица изражавала и радосну свест о Свом призивању и благотворном утицају, не само на небу, већ и на земљи. И ево, пред крај Свог живота на земљи Она види испуњење Својих нада: веру у Свог Сина и Бога раширену, Цркву

Божију, како расте, свете апостоле, који побеђују цео свет. Своје име како се поштује свуда где се чује име Христово. Није узалудно, мислила је, минуо Мој живот, није без трага прошло Моје бивствовање на земљи, погледао је Бог на смирење Моје, узнео је достојанство Мајке Божије. У Мени Самој и у Сину Мом Он је дао свету високе узоре савршенства и сви народи ће гледати на Нас, поучаваће се у Нама и постајући бољи под Нашим невидљивим утицајем, поштоваће сећање на Мене: *"Он тиње ублажат Мја вси роди."* Дакле, жеља да човек остави добро сећање на себе је хришћанска жеља, освећена примером Мајке Божије.

И ево, сви ми данас добијамо лекцију – да схватимо своје призивање на земљи и начин размишљања и деловања и треба да дајемо поучан пример, такорећи, да живимо и после себе за друге. С тугом човек размишља да су ето, хиљаде и милиони људи некад живели на земљи попут нас, исто тако су се радовали и патили – и где су сад, где су њихова имена, где је макар неки траг њиховог постојања? Доћи ће и наш ред – појавиће се неизбежна, неумољива смрт – и шта ако ни од нас не остане ништа, ако забораву буду предата наша имена и наша дела, а можда још и сећање на нас буде помрачено злочинима?.. И сама по себи долази жеља да сазнамо – којим средствима можемо да оставимо добро сећање на себе.

Добро сећање на себе оставља онај ко је овде на земљи испунио своју дужност и призивање, ко је развио и употребио на дело све од Бога му дате таленте, ко је овде живео пуним хришћанским животом. Сваком од нас Бог даје многе моћи и дарове и притом сваком указује његово призивање, поверава извешан круг обавеза и послова и даје бригу за задовољење својих потреба под невидљивим промишљањем Њега Самог. Хришћанина не замишљамо као искључиво духовно биће, одрешено од свих земаљских брига и везаности. Он је пре свега житељ земље која неминовно делује на њега и намеће своје обавезе и услове постојања; он је син своје отаџбине којој служи и члан човечанства, којем припада, и уједно, он је биће обдарено умом и срцем, с потребама свете вере, знања и добра, са стремљењима ка највишем развоју на земљи за Небо. У складу с овим призивањем леже на њему су и различите бригае: у односу према свету – његов дуг је да се труди и уреди своју спољашњу срећу, у односу на отаџбину – да часно обавља обавезе свог звања и да служи на општу добробит и осим тога, да се бави делом своје душе, украшавајући себе чистотом савести и добрим обичајима.

Ма ко ми били, ма какав посао да нам је поверен – да ли да управљамо кућом или да испуњавамо друштвену дужност, или да обављамо земаљске послове или да се старамо о небеском, да ли да обрађујемо поље или да радимо у радионици – свуда смо с пошвеним обављањем посла свог звања призвани да сјединимо испуњење хришћанских обавеза. Нека се бавимо овоземаљским бригама о задовољствима живота, за уређење породице, за успех на служби, није добро да се ограничавамо само материјалним пословима и не стремимо ка вишим циљевима. Над свим овим у нама живе потребе за моралним животом – вежбање у речи Божијој, побожна размишљања о предметима наше свете вере, обавеза према Богу, према ближњима и самима себи. Да ли многи од нас тако чувају своје призивање? Зар не губи већина драгоцено време за спасење у најиспразнијим бригама, не размишљања о највишим потребама ума и срца, не оплемењујући се стремљењима према духовном и небеском! Овакви људи неће оставити сећање на себе.

Међутим, међу нама, у нашем свакодневном животу, у најскромнијем животу може бити прилика и поступака за које нас очекује благослов на земљи. Поштено обављање свог посла, за који је неко призван и ма како безначајан био; борба с увредама и препрекама које се увек срећу приликом обављања наших обавеза; задовољство у оној реалности којом је човек окружен, чак и ако је она сиромашна и сурова: ево заиста великих дела достојних поштовања.

А поштена дела, подвизи самопожртвовања, великодушности, добротинства, које свет можда и не види, али која ипак захтевају много душевних снага? Ево, на пример човек. Не воли да истиче своје врлине, већ уме да их крије, чак и од свог самољубља – и

учинивши добро дело, он прелази на друге послове, као да није учинио ништа посебно. Ево другог: он не зна шта значи осуђивати друге, али уме да поднесе сваку клевету и подсмех, злобу, да истрпи увреду и да се не љути, да опрашта непријатељима и не свети им се. Ево трудбеника живота: у сиромашној атмосфери они воде ситну свакодневну борбу с потребама, лишавањима, патњама – али ипак не падају духом, не рођу, већ добродушно носе свој јарам. Занатлија који радом једва издржава породицу, а ипак не прибегава незаконитим средствима преваре; посиљни који поштено испуњава свој ниски посао и остаје искрен и веран поштовалац Бога – и сами су поштовани пред Богом и пред људима.

Да ли мислите да се ова и слична дела одвијају не остављајући благотворан траг, губећи се у времену и вечности? Не, ма ко човек био, ако поштено испуњава своје призивање, он не живи узалудно на земљи: његов начин живот, његова дела ће наћи подражаваоце и он ће оставити после себе добро сећање. Његове име не може да остане непознато, већ ће живети пример његовог доброг живота, његових корисних и добрих дела: "В памјат вјечнују будет праведник" (Пс. 3, 6) ("Господ дивно чува светога Својега (Пс. 4, 3)"). Ништа мање сеосећања не изазивају, и можда још дуже живе у захвалном сећању они људи који су директно утицали на корист света и служили свеопштем добру. "Сут милостивији, их же правди не забвени биша" "Али то беху људи од милости, чија праведна дела се не заборављају" (Сирах. 44, 9). Ви знате, драги, како се у нашој светој вери високо цени љубав према ближњем: то је зато што у сваком човеку поштујемо његово морално достојанство и показујемо поштовање према друштву као према Царству Божијем на земљи. Сам Син Божји, који је дошао на земљу "није дошао да Му служе него да служи" (Мк. 10, 45) и цео Његов живот сведочи то. Које име Мајци Божијој најчешће и с највећим саосећањем приписујемо, ако не име Заступнице и Помоћнице у свим тегобама и околностима? У самом нашем животу сви смо доведени у такве прилике да увек једни на друге утичемо, или благотворно или штетно. Не говоримо о утицају родитеља, начелника, старијих по узрасту: њихови примери неизбежно делују на цео круг људи око њих и одражавају се у њиховом начину размишљања, обичаја и поступака.

Зашто у једној кући, у друштву, у кругу људи, живе вредноћа и чуварност, дух побожности и добрих правила која прелазе из рода у род? Зато што је међу њиховим прецима био човек части и истине, који својим животом и обичајима предао свој дух потомству, њега више нема с њима, али његов живот достојан подражавања остао је као поука, његов дух као да живи међу њима.

Предивне врлине као добра семена, увек рађају благодатне плодове: показујући се свету, они налазе себи подражаваоце и тако се шире све више и више. Свако корисно дејство не пропада узалуд, већ су као кап, која пада на земљу и претварају се у добробит човечанства. Нека се можда одликујете блеском почести и врлина, нека сте сакупили богатства и иметак, нека сте зачудили свет својим пировима и трошењем, нека су вам чак дати ум и образовање и нека они служе вашој ташгини – мало ће од вас остати у сећању потомства, једино прекори и жаљење што су сва та блага нестала узалуд и никоме нису донела корист. Онај добротинитељ човечанства који је основао корисну установу, који је помогао побољшање нарави, искорењивање сиромаштва, запошљавање оних који доконо живе, дао утеху немоћнима, олакшао њихову тешку судбину, - пружио је помоћ, задовољио је потребу, обрисао сузе. Ако си одбацио лошу навику која многима служи као саблазан, ако си увео обичај да празничне дане проводиш у тишини домаће атмосфере, ако у дугим вечерима причаш својим укућанима морално поучну причу: то су све добра дела која ће донети корист многима и многима.

Живот народа оскудева у духовним осећањима, има питања и тежњи према којима не можемо да останемо равнодушни. Ево, погледајте каква су се данас родила питања о побољшању свакодневног живота наше сиромашне браће, о увођењу образовања у најниже слојеве друштва, о побољшању суда и правде, о поштовању слабог и немоћног. Весело је човеку кад живи с овим душевнокорисним мислима и кад помаже заједничко

дело наше среће. Не треба све очекивати одозго од деловања власти које су постављене над нама: треба сами да задајемо себи у задатак да удредимо своју сопствену срећу, да од самих себе почнемо преобразовање друштвених недостатака и да се строже наоружамо против сваке неправде у себи и другима.

У истом овом духу времена постоје друга стремљења која се не могу похвалити, којима се више или мање такође заражавамо и сви ми и која ипак, много штете нашем општем добру. Такви су у наше време страст ташгине и раскоши: она је проникла у све слојеве и упропаштава народне обичаје. Већина људи живи и делује под утицајем једне мисли: да угоди људском суду и пристојности, да заблиста пред другима, да покаже своје врлине, које нема, да примора друге да говоре о њима и уопште да стекну људску похвалу. То и јесте ташгина – страст човека да не изгледа онакав какав јесте, већ да живи и делује да би се показао пред другима. Из ове тежње – да живи више за спољашњост – следи ново зло: страст да се живи изнад свог стања и примања, да се човек окружи навикама и задовољствима, који нису у складу са звањем, страст да се предаје раскоши и отуда опет ново зло: тежња да се на сваки начин обогати, не задовољавајући се више часним трудом. И ево наша обавеза је да се не поводимо за општим примером, већ да напротив дамо узор марљивог и умереног живота, задовољавајући се оним стањем у којем се налазимо. Тако ћемо служити општем добру и донећемо корист нашој браћи; наш пример ће наћи подражаваоце, и сећање на нас неће ће остати. Дакле, ево простих, али хришћанских средстава којима можемо да оставимо после себе добро сећање, не само именом, већ и самим делом. Испунимо пошгено и свето своје призвање на земљи, ма како мало оно било, да бисмо послужили друштву и добробити људи на све могуће начине.

Тада се ни при крају дана нашег живота нећемо се уплашити последњег часа, нећемо се ужаснути кад видимо како нам долази смрт: анализирајући протекли живот ми ћемо с осећањем, истина, бојазни која је свима својствена, али и уздања у милосрђе Божије, дочекати смрт као пут који нас води ка бесмртности и блаженој вечности.

Амин.

3. Беседа у Недељу пред Богојављење

Појави се Јован крстећи у пустињи, и проповиједајући крштење покајања за опроштење грјехова (Мк. 1, 4)

Сви ви, драги, без сумње, са свештеним страхом пошгујете Претечу и Крститеља Господњег Јована. Али, да ли сте икада својим срцим проницили у његову проповед која је некад покретала целу Јудејску земљу на обале Јордана и припремала људе за прихватање Спаситеља? Он није велики учитељ покајања само за своје време, већ и за сва времена. Његова реч има дивну силу да смирава срца и наводи их на примање спасоносне благодати. "Покајте се, јер се приближило Царство Небеско" (Мт. 3, 2) – ево почетка Претечине проповеди.

Царство Божије је блиско свима нама, али од наше сопствене воље зависи да ли ће нам доћи, да ли ће наступити за нас. Први услов за прихватање благодати спасења је покајање. Одложивши гордост, заборавивши све светске почести и предности, свако од нас треба да призна да је тешко крив пред Богом, да ће, ако му Господ не пружи руку помоћи као некада Петру који се давио, погинути у греховном бездану и с таквим сазнањем треба да устреми све срце према Њему, Једином Заступнику нашег спасења, с надом на помиловање и избављење.

"А већ и сјекира код коријена дрвећу стоји; свако, дакле, дрво које не рађа добра рода, сијече се и у огањ баца" (Мт. 3, 10). Страшне су ове речи: ах, кад бисмо их се чешће сећали! Сећај се, сваки човече, да секира гнева Божијег лежи код корена твог живота... Једна реч, један тренутак Владике – и живот ће пресећи коса смрти. И тада је све

завршено: после смрти нема покајања! Међу спасенима и погинулима ће се учврстити непроходан бездан, и читави векови бескорисног кајања и мучних страдања наступиће за онога ко није хтео на време да се смири и да се покаје.

"Њему је лопата у руци па ће отријebити гумно своје, и скупиће тиеницу своју у житници, а пљеву ће сажeћи огњем неугасивим" (Мт. 3, 12), сад Господ трпи и лоше људе заједно с добрима, али тада ће очистити Своје Царство од свих нечастивих. Никаква прљавштина на њему се неће трпети. Само ће благословени Оца Његовог остати у Његовом Царству, а они који нису слушали глас благодати који призива на спасење, већ су упропастили свој живот у испразности, у служењу страстима, биће бачени у страшни паклени огањ.

Али, покајање, по речима великог учитеља, не сме да се састоји само у речима и уздасима. "Родите, дакле, род достојан покајања" (Мт. 3, 8). Искрено од свег срца пожелите да престаните да чините безакоња којих је ваша савест постала свесна. Без сумње, тешко је одвићи се од лоших навика: страсти спутавају, као мрежама, душу онога ко им је одан. Али, учините напор над собом, потрудите се, приморајте себе на дела добра и истине.

У сваком послу је потребан труд: може ли се без труда стећи тако велико благо као што је спасење наше душе? "А од времена Јована Крститеља до сада Царство Небеско с напором се осваја, и подвижници га задобијају" (Мт. 11, 12) рекао је наш Спаситељ. Свако може да покаже Творцу да је поправио свој живот у границама оног звања у које га је поставило Провиђење. Крститељ не осуђује посао цариника који су Јевреји презирали, већ захтева само да не узимају више него што треба (Лк. 3, 12-13). Војницима саветује да никога не вређају, да не клевету и да буду задовољни својом платом (14). У сваком друштвеном звању хришћанин поштеним извршењем својих обавеза може да привуче на себе благослов Божји и да спаси своју душу. Међутим, има дела која су доступна сваком звању, која су посебно драгоцене у очима Истине Божије: то су дела милосрђа. "*Који има двије хаљине нека даде онеме који нема; и који има хране нека чини исто так*" (11).

Драги! Недавно смо ступили на врата нове године, зар нам савест у овим тренуцима које с таквим трепетом срећемо, није рекла: требало би да се обновимо душом, требало би да много и много тога оставимо или променимо у животу који смо до сада проживели?

Нека се нашег срца дотакне проповед Претече, којом се на земљи отворило Царство спасоносне благодати!

Амин.

4. јануар 1915.г.

4. Беседа на Богојављење

Пренесимо се мишљу, драги, на оно свештено место на којем се одиграло Крштење Господа нашег Исуса Христа. И ево, пред нашим погледом се појављује дубоко поучна, пуна Божанске величине, слика Јорданског догађаја. Кад је Исус Христос навршио 30 година, Он је дошао на Јордан, где је Јован крстио народ и рекао је да је такође дошао да се крсти. Бог је открио Јовану Ко је био Онај Ко је дошао код њега и он је ускликнуо: "Ти треба мене да крстиш." Али је Исус одговорио: "Не задржавај Ме, јер тако треба да испунимо вољу Божију." Приликом ових речи сишао је у воду и кад се погрузио отворило се небо и Свети Дух је сишао на Њега у обличју голуба, чуо се *Глас Бога Оца*: "Ово је Син Мој вољени у Који је по Мојој вољи."

Јован је крстио народ *крштењем покајања*. Зар је и Безгрешни, Најсветији Богочовек, Исус Христос *имао грехове*, зар је *имао* такве *навике*, које је требало оставити. Разуме се да није. Он није имао грехова, Он *није имао за шта да се каје*... Да, Он није

имао Своје личне грехове, али је Његову Божанску савест *оптерећивао грех света*. Оснивач Новог Царства *чија је основа самопрегорна љубав*, по којој се познају чланови овог Царства, од самог почетка Свог служења даје *образац ове љубави свету*. Као што пастир, кад се пред њим каје грешник – духовни син, *узима на себе његову срдачну*, покајничку бол и узноси овај плач Господу као свој сопствени, тако је и Христос, *Божански Пастир*, кад се разлегала Јованова проповед покајања, кад је Палестина почела да јеца покајничким јецајима, видећи Својим Свевидећим Оком сву пучину греховног света, *повио Своју Главу* под Претечину руку, говорећи уз њу Своју молитву за ово покајање и очишћење *греховног света*. Ево, драги, како треба волети ближње! *Треба патити његовим невољама, боловати његовим болестима*. Диван приказ! Цар васељене прима крштење од слуге, Творцу мора и вода потребна је вода крштења; Онај Ко Својом руком држи сву твар повија се под Претечину руку. *И све ово је нас ради*, човече! Бог се умањује више од свих синова људских. *Ево каква је Христова љубав*. Ево у чему је закон, ево у чему је *правда ове љубави*.

Не можемо да волимо ближњег другачије и пре него што у нашем срцу буде погажено свако самољубље и свака гордост. Онај ко не уме да се смирава пред својим слугом ради спасења ближњег, *ко не уме да заборавља своју личност*, кад се ради о добру ближњег, нема у себи *дух истинског смирења*, а где нема смирења, не може да постоји *никаква врлина*. А овде, желећи да истакне страдања Исуса Христа, Сам Бог Отац објављује с неба: "Овај је Син Мој вољени, Који је по Мојој вољи," а Дух Свети силази у обличју Голуба. И управо Овај Истински Син Божји, пунота Духа Светог се смирава, поучавајући и све нас овом смирењу. Хајдемо, драги, да видимо Христа Избавитеља, Којег Претеча кршпава у Јорданским струјама, ходите, да сретнемо Владика Који се јавио.

Амин.

јануар 1915.г.

5. Беседа у Недељу митара и фарисеја

Митар и фарисеј су дошли у цркву да се помоле. Фарисеј се за време своје молитве хвалио својим делима и осуђивао је друге, а митар се с дубоком свешћу о својој недостојности молио: "Боже, милостив..." Господ је првог осудио, а другог је оправдао, говорећи: "Свако ко се буде узвишавао биће понижен, а онај ко се буде понижавао узвисиће се." Драги, ако се гледају спољашњи поступци, а не унутрашње расположење срца, фарисеј се никако не може назвати лошим човеком. У сваком случају, он је био непорочан човек у грађанском смислу и наизглед је био побожан. Поред свега тога његова молитва је била одбачена. Насупрот томе, митар није био без грехова и порока. Он сам је био свестан своје греховности, па ипак, његова молитва је била услишена. Зашто је то тако? А ево зашто – фарисеј се *молио надмено* – с таквим расположењем духа, у којем се он сам у потпуности открио. Јер људи се у молитви показују онаквима какви заправо јесу и како живе. На живот јеванђељског фарисеја и његову молитву могу се применити речи апостола: "Људи ће бити самољубиви, среброљубиви, хвалисави, горделиви, хулници, *који имају изглед побожности, а силе њезине су се одрекли*" (2 Тим. 3, 2-5). Фарисеј се с надменошћу односио према Богу. Гордо је ушао у храм и стао је испред свих, на видном месту. У њему се није могао приметити било какав знак одговарајућег свештеног страха према Богу и Његовом дому, с презиром се опходио према другима. Сматрајући себе праведним, друге људе је називао рђавима: грабљивцима, неправедницима, прељубочинцима, судећи о томе по спољашњим поступцима, лажно и погрешно их је оцењивао, а не по унутрашњем расположењу срца. Тако гордост свуда поступа. О самом себи мисли високо, а о другима ниско.

Фарисејева молитва је била греховна молитва. Он је благодарио Богу, али без смирења и свести о сопственим немоћима – није благодарио због избављења од тешких искушења у смислу греха и грубих порока, већ због тога што није такав као други људи. У његовим устима се чуо глас гордости, која се надима својом праведношћу и не обраћа Богу с молитвом покајања, већ с молитвом хвалисања. По мишљењу фарисеја он није имао због чега да се каје. У ствари, сва молитва фарисеја је била усмерена на сопствени кумир гордости...

И Бог је није услишио.

Молитва митара је била вапај душе, која у смирењу гледа своје грехове и са смелошћу вере призива милосрђе Божије да излечи патње немоћи. И Бог ју је с благонаклоношћу слушао, јер је видео човека, који тражи Његову помоћ и који је свестан сопствене немоћи да обнови своју природу. Смирење је митара учинило достојним благодати Божије. Митар је стајао у даљини у храму и није смео чак ни поглед очију својих да подигне на небо. Он није ишао напред иако је био човек на високој дужности, скупљач пореза и вероватно с великим иметком. У цркви нема разлике. Сви имају иста права. Најнеугледније место је сасвим довољно да се узноси у молитва Творцу. Митар је ударао себе у груди. Истинска, ватрена молитва не може да буде без спољашњег изражавања. Унутрашњи покрети срца се нехотице испољавају чак и у спољашњем. Митар је молио Бога за помиловање. *Боже! Милостив буди мени грешном.* Његова једина жеља је да добије опроштај грехова. Једном речју, у својој молитви митар је говорио о себи онаквом какав је заправо био и како је живео. Он се молио *са смирењем*, "а онај ко се смирава биће узнесен". Драги! Пред нама су у животу два пута: ми ћемо поћи или стопама фарисеја ка сопственом спокоју, ка спољашњем поштовању, према свему чиме се храни таштина и наслађује гордост, или ћемо пак корачати трагом митара с његовим скрушеним срцем, смиреним духом, који га приморавају да са збуњеношћу пред живом савешћу обара поглед, у скрушености удара се у груди. Први пут земаљске среће је пут погибелји у вечном животу; други је стаза горка и мрачна овде, која ће нас довести до извора светлости и истине.

Избегавајте фарисејску гордост која искушава људе и баца их у погибел, чини их слепима. Јер, слепац не види путеве и спотиче се. Зар није то слика и за нас у нашем савременом животу? Наше слепило је у томе што сматрамо да видимо: превише смо горди. Ми све видимо, све осећамо, само не видимо свој грех, и зато смо слепи и грех остаје у нама! Фарисејство је наше погубно слепило. Сваки фарисеј нека остави своју гордост, нека са смирењем митара дође код Христа и у Њему ће наћи просвећење.

11. јануар 1915.г.

6. Беседа у Недељу трећу свете Четрдесетнице

Данас се сећамо страдања Спаситеља на Крсту, а Јеванђеље које се данас чита указује на Крст као на оруђе нашег спасења. Погледајте, драги, како је тужан и тежак пут Христос Спаситељ наш морао да прође кад је изашавши из куће судије Пилата дошао до голготске горе. Дуг је овај пут: он прво води кроз долину, а затим стеновитом земљом вијуга у гору, и овим тешким путем Христос је морао да носи на Себи Свој огроман Крст. Какав бол је Крст причињавао телу Исуса покривеном крвљу и ранама, бол кад је био бичеван на двору Пилата!.. Али погледајте с каквом радошћу Он носи Свој Крст, и с каквим стрпљењем. Бију Га, смеју се, ругају Му се, али он ћути и отвара Своја уста само да би утешио друге: Он теши тужну Мајку, Он теши јерусалимске жене, које Га с плачем прате на Голготу!

Због чега је Он, Сам Бог и Цар света, тако стрпљиво и чак с весељем пронео Свој Крст? Зар не због тога да бисмо и ми стрпљиво и радосно носили свој крст? Наравно, више не можемо да издржимо тако тежак Крст који је Христос носио на Голготу: брзо

ћемо пасти под његовим бременом на самом почетку нашег пута. И зато је Спаситељ, знајући нашу немоћ – и душе и тела, рекао: "Ко хоће за Мном да иде нека се одрекне себе и узме крст свој, и за Мном иде" (Мк. 8, 34), односно узми крст по својој снази, који можеш да донесеш, уз Његову помоћ и уз помоћ других, до своје Голготе или до гроба.

Поверујте, Господ никоме од нас не шаље тако тешка искушења која би премашивала меру нашег трпљења. Међутим, ми у животу стално ропћемо и на Бога и на људе. Најмањи неуспех нас баца у очајање, потпуно падамо духом – а узрок свему су наша малодушност и маловерје или чак неверје.

Једног монаха су волела петорица стараца, али се није свиђао једном који је на различите начине покушавао да му напакости. Монах је изгубио стрпљење и оставивши обитељ отишао је у другу. Тамо се осам људи према њему опходило пријатељски, а двојица су га мрзела. Монах је одатле отишао у трећи манастир: - али тамо су само седморица браће показивала према њему извесну наклоност, а петорица су га гледала с великим незадовољством. Монах је решио да тражи ново уточиште. На путу је размишљао о својој несрећи и ужасавао се, замишљао како му се свуда десило једно исто; он је тражио средства како да мирно живи на једном месту и после дугог размишљања је нашао. То је било трпљење. Обрадовавши се срећној мисли узео је свитак папира и написао: трпи! Затим је ушао у први манастир на који је наишао. Овде се често добром монаху дешавало да доживљава пакости, не само од једног, од двојице, већ понекад од све браће; али, ипак, давши обећање Богу никад није пожелео да га прекрши; никад чак ни у мислима није покушавао да промени своје место; и кад је неко врло очигледно покушавао да га увреди, он би само извадио испод пазуха свитак и прочитао: "У име Исуса Христа Сина Божијег, трпећу," и после тога би се смирио. Тако је врли монах проводио сав свој живот мирно (Учитељ побожности).

Научимо и ми, драги, да без роптања трпимо све незгоде у нашем животу, наоружајмо се хришћанским стрпљењем! Тек тада ћемо носити име истинских Христових слугу, зато што је крст наша судбина, наш удео на земљи. Без крста нема пута на небо; небо припада само оним људима, који иду за Исусом Христом овим путем којим је Он прошао – а то и јест пут крста.

Прибегнимо животворном Крсту Господњем и из дубине свог срца ускликнимо: Слава, Господе, Крсту Твом Часном!

Амин.

7. Из проповеди у Недељу о слепом

- "Са сузама вас молим и преклињем – будите сунашца, која греју људе око вас, ако не све, онда породицу, у коју вас је Господ ставио да будете њен члан.

Будите топлота и светлост за околину; трудите се да прво собом грејете сву породицу, радите на томе, а затим ће вас овај труд тако обузети да ће вам бити узак круг породице, и ови топли зраци ће са временом обузимати стално нове и нове људе и круг, који обасјавамо постепено ће се стално повећавати и повећавати; тако се трудите да ваш светилник јарко гори."

- "Господ каже: "Док сам у свету, Ја сам светлост свету". Тиме Он каже да је наша дужност да светлимо другима.

Међутим, ми сами корачамо у тами, не само да више не светлимо другима, зато морамо да се окрећемо ка Господу, да Га молимо за помоћ, зато што ма како јаки ми били, ма каква преимућства имали, ипак смо без Бога – ништа; и зато имамо велико мноштво грехова и зато сами не можемо да достигнемо то да светлимо и грејемо друге. И Господ нас зове у Своју Цркву и каже: "Ходите к Мени сви који сте уморни и натоварени и Ја ћу вас одморити," престаните да се уздате у своје ја, тражите помоћ од Мене." У тако тешко време може ли човек да се нада, да говори да је смрт далеко од нас, не... многима од нас је

врло, врло близу. Дакле, похитајте да испуњавате своју дужност на коју вас је Господ призвао, зато што, као што је Он сам рекао, кад наступи ноћ, нико ништа неће моћи да чини – доћи ће смрт и ми више ништа нећемо моћи да урадимо; свему ономе што смо чинили добро или зло – свему је крај. Зато журите да схватите у чему је ваша дужност, коју сте обавезни да испуњавате са страхом и трепетом, какав таленат вам је дат од Господа.

А ја бих желео да плачем, и плачем, и плачем, видећи како су многи од вас доживели до седе косе и нису увидели која је њихова дужност, као да није било никакве благодати, ништа их се није тицало, као да су слепи од рођења. Не сме се Божије милосрђе злоупотребљавати без краја, проводити време у надимању, злоби, мржњи, непријатељству. Господ зове: "Дођите код Мене док сте живи и Ја ћу вас одморити."

(Из проповеди у недељу о слепом, 1919.г.)

8. Из беседе на житије преп.Макарија Великог

Има тренутака кад човек веома жели да помогне неком човеку, то несумњиво Господ тако наводи срце на спасење другог; само будите чисти сасуди да би Он могао кроз вас да делује и да вас има за оруђе у Својим рукама.

Господ се ни на Крсту не љути, шири руке према нама и зове нас. Иако Га сви ми разапињемо, Он је љубав и спреман је све да нам опрости. Код нас се понекад сматра да је опростиво да се, кад се уморимо, љутимо или нешто друго (дозволимо себи), али без обзира на то у каквим околностима да се налазиш, ма како да си се умарао, или да си био болестан, морао си да чиниш само онако како је Христос заповедио.

Шта је све Господ доживео, какве муке је поднео кад се опраштао са Својим ученицима; јер Он је знао како ће на нас устајати тело, како ћемо занемаривати Његову љубав; он је одлазио са земље и молио Свог Оца за њих; сва Његова љубав се огледала у томе. Јер Он је постао наш брат, примивши наше тело.

У невољама не треба роптати и не треба спорити с Богом, већ Му се треба молити са захвалношћу. Господ није као људи: људи нешто од некога потрпе, а онда се труде да му врате, али Господ се и у невољама до последње могућности труди да нас исправи. Кад бисмо знали како други трпе не бисмо роптали.

Само Господ може све да загрли љубављу, и зато све можемо да замолимо само кроз Христа.

Господ је толико заволео човека. Не само то да је створио човека, да је хтео да му да и дао му је срећу, радост и блаженство, Он сам је био његова дадиља, мајка која га воли... Људи су Га заборавили, одступили су од Њега. Он нам је дао Сина Свог и подарио нам је небо... "Заборавили сте да сте на небу, заборавили сте какав је тамо живот, дакле, гледајте – тамо је љубав." И Господ је то показао и у Њему смо то видели.

Свештеник мора да припада народу; ходите и узмите оно што имам, све чиме сам богат, а ја сам богат службом црквеном, сузама, стално плачем због грехова.

Нема случајности на земљи; све је од Господа, ниједан наш сусрет није случајан. Господ нас не доводи случајно у додир с другим људима. Стално се односимо према људима које у животу срећемо равнодушно, без пажње, а Господ ти доводи човека да би му ти дао оно што он нема; да би му помогао; наравно, не само у материјалном смислу, већ у ширем: да би га научио љубави, смирењу, кротости, једном речју, да би га привео Христу својим примером. Ако га одбијеш, ни у чему му не послужиш, имај на уму да он ипак неће бити тога лишен. Господ ће ти дати могућност да учиниш добро, да га приближиш Њему, ако не желиш, наћи ће другог човека, који ће ономе што тражи дати оно што треба и што му је потребно.

Не треба да се љутиш на оне који те вређају, јер они се због своје злобе, мржње и онако удаљују од Бога, значи, губе све, јер, колико вреди човек без Бога? А теби Господ

даје прилику да их спасиш, ако те упознаје с њима, а ако је тако, значи они те воде ка Господу, у рај, у блаженство, и да ли можеш да се љутиш на њих? Господ нас толико воли, толико је добар према нама, тако је пажљив, да све ове "случајне прилике", сусрети с разним људима нису случајеви, већ Господ стално делује кроз друге људе; на пример, имамо обичај да се по савет обраћамо старцима, то је диван обичај. Јер старац не делује сам по себи, већ кроз њега делује Христос. Ево, долази код њега неко, он се моли и одједном се у њему рађа мисао и жели да каже ето, како треба чинити, веома жели да каже и он говори вољу Божију. Примера за то да се све по речи старца уређивало како треба, има безбројно. Јасно је да овде делује Христос.

Дешава се да човек има жељу да некоме помогне или ето, жели да каже нежну реч... Зашто, па зар је мало разлога: расположење, лице ти се свидело, или још нешто, а онда после видиш, да то није случајно. Али човек треба да се пази да буде чист сасуд да би Господ могао слободно да располаже њиме и да му не сметају зле страсти, које се увек противе добру ради спасења других.

Господ је толико близак свима нама, тако нас воли, да је увек спреман да нам помогне. Зато кад те нападају помисли, обрати се Господу; осећаш да почиње да ври злоба, мржња према некоме, завапи Мајци Божијој: "Владичице, помози ми, немоћан сам, не могу, а желим да будем добар, помози ми," срдачно, са сузама се помоли, а онда, знате како мајка колико је ноге носе трчи код детета, кад оно заплаче, кад му се нешто деси, тако и Господ нас воли и увек ће нам помоћи. А о нама, немоћним грешницима, Он се посебно стара. Као што мајка нарочито воли слабо, болесно дете, посебно је болећива према њему и о њему се брине, тако и Господ. Јер Он није дошао да спаси праведнике, него грешнике. Он све зове код Себе: "Ходите код Мене сви," према свима пружа руке, све их грли.

Господ има толико љубави и доброте, тако се о нама брине да морамо да Му дамо сав свој живот без остатка.

Ђаво не може да се бори против смирења. А у нама га нема, стално размишљамо о себи, стално се трудимо да уредимо своју срећу сами, стављамо себе на место Бога, а сваки горд човек је несрећан човек; он се удаљава од Бога; зато су свеци избегавали част плашећи се да ће се погордити и удаљити од Господа, да ће престати да Му служе, и почеће да служе свом Ја. Дакле, да тога не би било, треба пазити на себе, човек свако вече треба да се сети шта се дешавало у току дана и да запише. На пример: хтео је да се љути, али се помолио и Господ је то спречио. Господе, опрости моју злобу итд.; тако ћемо касније видети да нам Господ увек помаже.

Морамо да се угледамо на љубав Божију. Прилика да некоме учинимо добро јесте милост Божија према нама, зато што треба да трчимо, да стремимо свом душом да послужимо другом. А после сваког дела љубави тако радосно, тако мирно бива на души, осећаш да тако и треба чинити, и још и још чинити добро, а после тога ћеш тражити како би још некога огрејао, утешио и охрабрио. А потом ће се у срце оваквог човека уселити Сам Господ: "Доћи ћемо и начинићемо обитељ у њему." А пошто ће Господ бити у срцу, овакав човек нема кога да се боји, нико ништа неће моћи да му учини.

Сила воље је потребна, а она у нама није васпитана. На пример, дете: приликом поштовања постова оно се навикава да све ради како треба, код њега расте и јача сила воље, њему више уопште није тешко да учини било шта.

Молитва је важно и неопходно дело. Човек треба и може да се моли увек и свуда. Чим ти се појави нека мисао, осећаш да те грех мами, видиш да ћеш сад пасти, одмах треба да се обратиш Господу, Мајци Божијој: "Владичице, помози, желим да будем добар, помози ми да будем твој чисти син," и док се још будемо молили зла мисао ће нестати. А после ћемо се навићи и увек ћемо се молити. Сваки посао треба почињати с молитвом.

Не смемо да љутимо једни друге, кад видимо да је човеку тешко; треба да му приђемо, да узмемо на себе његов терет, да му олакшамо, да му помогнемо чиме можемо; тако поступајући, улазећи у друге, живећи с њима, човек може постепено да се одрекне

свог Ја, да потпуно заборави на њега. Ево, кад будемо то схватили и имали и молитву нигде нећемо пропасти, ма куда да дођемо, и ма с ким да се сретнемо.

9. Надгробни говор у сећање на слугу Божијег Инокентија

Ниси нас на радост, ниси нас на радост окупио овде, уснули у Господу сабрате наш! Неочекиван тежак призор си нам припремио! Нико од нас није хтео да таквом беседом беседи с тобом; али пошто си је сам започео, ми не можемо да је не наставимо.

Ипак, ма како ново и чудно да нам то изгледа, ипак ћемо с тобом беседити као раније: јер, овде, пред лицем Господа живота, нема мртвих, сви су живи!

Чиме ћемо наставити последњу беседу с тобом?

Да ли жаљењем због тога што си нас тако неочекивано оставио заувек, што си се тако неповратно избавио од свих брига и радости земаљских? Али, дан твог растанка с нама јесте дан твог рођења у нови, бесконачни живот. Зато, са сузама у очима, ипак ти честитамо завршетак земаљског попришта, са ступањем тамо где нема не само наших туга, већ и наших испразних радости.

Ти сад више ниси у прогонству, ниси у оковима, већ у отаџбини, на слободи: видиш оно у шта ми треба да верујемо; окружен си оним што нама предстоји да очекујемо. О како ти је мала и слаба, мислим, изгледала сва наша земља са свом својом величанственошћу, кад си је погледао последњи пут.

Зато, кад у жалости окружујемо твој ковчег, ти можда, тугујеш због нас, који остајемо овде; благодариш Господу што није наставио твоје затварање у оковима тела и крви; а још више благодариш за оне дане туге, које ти је Његова благодот дала да проведеш на одру болести ради твог очишћења. Да! Очишћења! Јер ко је човек, који ће живети, да не згреши? Благо ономе ко не остане у греху, ко сузама покајања, раствореним вером у Крст Христов, омије мрље савести. Да ова крстионица није била узалудно откривена за тебе, сведоче – оне сузе с којима си гледао тако често са одра болести на икону Спаситеља: сведоци су и оне сузе с којима си примао Тело и Крв Христову као попутбину за живот вечни. Пошто ниси тражио оправдање у делима и труду свом, ма како они били многобројни и леви, већ само у смирењу пред Богом, у чврстој вери у крсну смрт, и заступање за нас Сина Божијег, сигурни смо да небеско милосрђе не пролази поред тебе, да Господ неће понизити скрушено и смирено срце твоје. Али ова света увереност нам не дозвољава да се наставимо да те хвалимо.

Хоћу ли се усудити, да по обичају сад причам о делима твојим кад се ти стојећи на Страшном Суду Божијем, можда молиш за то да оно главно и најчистије по нашем мишљењу, у твојем животу буде покривено покривом милосрђа!

Само једно не могу да прећутим, не могу, зато што оно што кажем може да послужи на поуку другима, више него на похвалу теби: то је твоја усрдност према храмовима Божјим и верно поштовање устава Свете Цркве. Нисмо ли те често виђали како први улазиш и последњи излазиш из Дома Божијег? А кад смо те видели, зар смо могли да не видимо Господа храма?

Да ли желиш да имаш иза гроба неки знак хришћанске љубазности од нас? – Док мој слаби језик буде изрицао страшно и достојно поклоњења име Бога над свепомирујућом Жртвом Тела и Крви Сина Његовог, дотле ћу творити спомен за упокојење твоје душе.

Ако можеш да учиниш нешто, по својој благонаклоности, и за нас, и да нас после тога не заборавиш пред Богом, молимо те за једно: измоли од Господа осиротелој супрузи и деци твојој дух трпљења и храбрости за подношење растанка с тобом – нека се дотакне њихових срца она благодатна утеха Светог Духа пред којим неће опстати никаква туга.

Дакле, осиротела породице (јер, треба те назвати данашњим именом твојим), сада за тебе нема утехе на земљи; и ми бисмо показали непознавање људског срца кад бисмо умислили да од наших речи могу да се видају и исцељују ране срца попут твојих.

Али, Лекар душа и тела има лековити балзам за све! Они које је Он утешио не само да нису туговали због смрти, већ су и сами с радошћу ишли на смрт. Дакле, пре свега и више од свега, обраћајте се Господу у жалости вашој. Како сте се радовали пред Њим, тако и тугујте сад исто пред Њим. Трудили сте се да Му budete верни у дане ваше среће: Зар ће Он бити неверан вама у дане ваше несреће? Не, ако је допустио да вас задеси тешко искушење, неће вас оставити у овом искушењу и утешиће вас. Међутим, кад време утеши осећања срца, које је сад узнемирено тугом и пружи погледима ума слободу да се осврне – на живот и дела починулог у Богу супруга и оца, у самој успомени на њега откриће се сталан и обилан извор утехе.

Дакле, уместо неутешне жалости због привидне недовршености земаљског пута починулог у Господу, треба да благодаримо милост Божију, што му је било дато да прође овај пут онако како га је прошао.

Колико пута је овај живот могао бити пресечен у току болести! – Али га је анђеол смрти увек штедео.

Колико пута је и духовни живот могао бити подвргнут смртној опасности у различитим искушењима и саблазнима, али је благодат Божија одвраћала и ову најважнију опасност. Много је и других утеха које ћемо видети, иако кроз сузе, чим се пажљиво осврнемо око себе.

Мајци је одузет супруг, али су јој остављени син и кћи: два ослонца и две наде, које ће сваког дана расти, јачати и веселити мајчино срце.

Деца су изгубила оца; али им је остављена мајка која је с мајчинским срцем увек сједињавала разумност и очинску чврстину. И није ли само дошло до расанка кад би по закону природе и заједничког деца и онако ускоро требало да напусте очински кров, да се удаље од родитељског погледа? Плод породичне среће више не окуша ни отац, који се насладио гледањем младог узраста деце, нити деца, која су видела све знаке нежности и сав пример богобојажљивости својих родитеља.

Све ове и сличне мисли могу да чине за тебе, осиротела породице, и сад, а још више са временом, обилан извор утехе; и ти, упоредивши овај губитак с некадашњим радостима и будућим надама (моћи ћеш) сама да кажеш: "Ашче благаја пријахом от руке Господњи, злих ли не стерпим. Јако Господу изволисја, тако бист. Буди имја Господње благословено от ниње и до вјека." ("Добро смо примали од Бога, а зла зар нећемо примати. Господ даде, Господ узме; да је благословено име Господње.")

Што се тиче вас, тужни учесници у жалосном обреду, не мислим да би ми била потребна нека красноречивост да бих вам овде дао поуку. Ах, ковчег је без икаквих речи најгромогласнији проповедник у свету! Тим пре ковчег који овде лежи не може да не пробуди у вашем срцу многе и многе добре мисли и осећања.

Ја ћу са своје стране овоме додати једно: не терајте од себе ове, такозване мрачне мисли – оне су светлије од многих светских радости; дајте срцу вашем да вам у овој прилици изговори све што изађе из њега; дозволите починулом сабратау вашем да вам пружи ову последњу услугу да својом смрћу и вас подсети на вечност. Ако у сличним приликама не ућути тело и крв, кад ће онда умукнути? Ако се овде не пробуди у свој сили савест, кад ће се пренути из сна?

Дакле, не одвраћајте своје погледе од овог ковчега; гледајте отвореније и помније ово лице вашег сабрата које је смрт изобличио: оно што предстоји њему данас, сутра, прекосутра предстоји сваком од нас. Тешко нама ако не схватимо ову лекцију, или ако је схвативши, не претворимо у дело и живот.

Али пошто смо чули ову поуку код твог ковчега, починули у Господу сабрата, прими од нас захвалност за ово. То је нов и за сав наш живот знак твоје хришћанске љубазности према нама и с оне стране гроба.